

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 46/2021

Kyläkauppatuki 2019–2021

Kyläkaupat monipalvelukeskuksina
-kokeiluhankkeen toteutuksen ja
vaikutusten arviointi

Olli Voutilainen, Kirsi Korhonen ja Ulla Ovaska

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 46/2021

Kyläkauppatuki 2019–2021

Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -kokeiluhankkeen
toteutuksen ja vaikutusten arviointi

Olli Voutilainen, Kirsi Korhonen ja Ulla Ovaska

Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet

Viittausohje:

Voutilainen, O., Korhonen, K. & Ovaska, U. 2021. Kyläkauppatuki 2019–2021 : Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -kokeiluhankkeen toteutuksen ja vaikutusten arviointi. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 46/2021. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 39 s.

Olli Voutilainen, ORCID ID, <https://orcid.org/0000-0003-2661-1611>

ISBN 978-952-380-234-6 (Painettu)

ISBN 978-952-380-235-3 (Verkkajulkaisu)

ISSN 2342-7647 (Painettu)

ISSN 2342-7639 (Verkkajulkaisu)

URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-235-3>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Olli Voutilainen, Kirsi Korhonen ja Ulla Ovaska

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2021

Julkaisuvuosi: 2021

Kannen kuva: Karin Lindroos

Painopaikka ja julkaisumyynti: PunaMusta Oy, <http://luke.juvenesprint.fi>

Tiivistelmä

Olli Voutilainen¹, Kirsi Korhonen² ja Ulla Ovaska¹

¹Luonnonvarakeskus (Luke), Latokartanonkaari 9, 00790 Helsinki

²Luonnonvarakeskus (Luke), Paavo Havaksen tie 3, 90570 Oulu

Vuosina 2019–2021 toteutettavan Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -kokeiluhankkeen (ns. kyläkauppatuki) tavoitteena on ollut turvata ja edistää päivittäistavarakauppapalveluiden saatavuutta harvaan asutulla maaseudulla ylläpitämällä ja lisäämällä palveluiden monipuolisuutta. Tässä raportissa arvioidaan kyläkauppatuen toteutusta ja vaikutuksia. Arvioinnin ensisijaisena menetelmänä on kyläkauppatukea hakeneille kauppoille suunnattu kysely. Arviointi toteutettiin maa- ja metsätalousministeriön toimeksiannosta.

Arvioinnin perusteella tarve kyläkaupatuella on ollut suuri sitä hakeneiden kauppojen toiminnan jatkamisen kannalta, ja tarve koetaan suureksi myös jatkossa. Käytännössä kaikki kyselyyn vastanneet kyläkaupat olivat jo nyt monipalvelukeskuksia tarjoten vähittäiskauppapalvelun ohella muitakin palveluita. Paitsi palvelutoimintansa ylläpitämiseen, merkittävä osa tuenhakijoista oli käyttänyt tai oli suunnitellut käyttävänsä kyläkauppatukea myös palvelutarjonnan monipuolistamiseen. Tältä osin voidaan katsoa, että tuen otsakkeeksi kirjattu tavoite – kyläkaupat monipalvelukeskuksina – täyttyy.

Ylivoimaisesti yleisin peruste kielteiselle tukipäätökselle oli kaupan sijainti muualla kuin tukiehdon täyttävällä määritellyllä harvaan asutulla maaseudulla. Tukea saaneiden kyläkauppojen tervoin myös kielteisen tukipäätöksen saaneet kaupat arvioivat kyläkauppatuen keskeiseksi oman toimintansa jatkuvuuden kannalta. Kyläkauppatuesta oli onnistuttu luomaan menettelyltään helppo ja yksinkertainen. Myös tuen hakuprosessin selkeys sai tuenhakijoilta kiitosta. Kritiikkiä tuenhakuprosessiin kuin myös tuen myöntämisen ehtoihin liittyen tuli lähes yksinomaan kielteisen tukipäätöksen saaneilta. Valtaosa kritiikistä kohdentui tuen aluerajaukseen (harvaan asuttu maaseutu) ja sen määrittelyyn liittyviin epäselvyyksiin, ja tätä kautta tuen saannin oikeudenmukaisuutta ja tasapuolisuutta kyseenalaistaviin näkökulmiin.

Kyläkauppatuki on ollut käytettävyydeltään ja käyttökohteiltaan hyvin joustava tuki, sillä tuen käytön kohteita ei ole rajattu muutoin kuin määräaikaisella palveluvelvoitteella eli velvoitteella tarjota päivittäistavarakauppapalvelun lisäksi vähintään yhtä tukiehdossa määritellyistä muista palveluista. Siten tuki ja sen käyttö on mahdollistanut joustavan reagoinnin toimintaympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin, joita esimerkiksi koronapandemia on aiheuttanut.

Yhteen vetäen voidaan todeta, että arvioinnin tulosten perusteella kyläkaupatuella on kyläkaupoille suuri merkitys niin harvaan asutulla maaseudulla kuin muualla. Tuelle nähdään huomattavaa tarvetta jatkossakin, mikäli nykyistä kyläkauppakantaa halutaan säilyttää ja siten ylläpitää ja monipuolistaa palvelutarjontaa maaseutualueilla. Selkeästi merkittävin kritiikki kohdistui tarkasteltavan tuen ehtona olleeseen kaupan sijaintiin harvaan asutulla maaseudulla. Arvioinnissa esitetäänkin, että kyseistä tukiehtoa tarkastellaan uudelleen ja pohditaan varteenotettavana vaihtoehtona kyläkauppatuen laajentamista kaikille kyläkaupoille, mikäli kyläkauppatuki on jatkossakin käytössä. Lisäksi tieto tuen olemassaolosta jatkossa sekä tuen saannin ja sen ehtojen ennustettavuus edesauttaisi kyläkauppojen toiminnan jatkuvuutta ja kehittämistä.

Asiasanat: kyläkauppa, kyläkauppatuki, maaseutu, palvelut, päivittäistavarakauppa, toteutuksen arviointi, vaikutusten arviointi

Sammandrag

Bybutiksstödet 2019–2021: Utvärdering av genomförandet och effekterna av försöksprojektet Bybutiker som mångservicecenter

Olli Voutilainen¹, Kirsi Korhonen² och Ulla Ovaska¹

¹ Naturresursinstitutet (Luke), Ladugårdsbågen 9, 00790 Helsingfors

² Naturresursinstitutet (Luke), Paavo Havaksen tie 3, 90570 Uleåborg

Målet för försöksprojektet "Bybutiker som mångservicecenter" åren 2019–2021 (s.k. bybutiksstöd) har varit att trygga och förbättra tillgången till dagligvarubutikstjänster i glesbygden genom att upprätthålla och diversifiera serviceutbudet. I föreliggande rapport redogörs för en utvärdering av projektets genomförande och effekter. Utvärderingen bygger främst på en förfrågan som utfördes bland de butiker som ansökt om bybutiksstöd. Utvärderingen genomfördes på uppdrag av jord- och skogsbruksministeriet.

Enligt utvärderingen hade de butiker som ansökte om bybutiksstöd ett stort behov av understödet för att butiken skulle kunna fortsätta sin verksamhet, och behovet är stort även i framtiden. De bybutiker som svarade på förfrågan var redan i praktiken mångservicecenter, genom att de tillhandahöll även andra tjänster vid sidan av detaljhandelstjänster. En stor del av dem som ansökte om understödet hade använt eller planerade att använda bybutiksstödet såväl till att upprätthålla tjänsterna som till att utöka sitt utbud av tjänster. Till denna del kan man anse att det mål som fastställts i rubriken för stödet – bybutiker som mångservicecenter – uppfylls.

Den överlägset vanligaste grunden för avslag på ansökan om understöd var att butiken inte var belägen i en glesbygd i enlighet med stöd villkoren. Liksom de bybutiker som beviljats understöd ansåg också butiker som fått avslag på sin ansökan att bybutiksstödet var avgörande för den egna verksamhetens fortlevnad. Processen för bybutiksstödet ansågs vara enkel och smidig. De som ansökt om understöd berömde också den tydliga ansökningsprocessen. Kritik mot ansökningsprocessen och villkoren för understödet kom nästan uteslutande av de som fått avslag på sin ansökan. Kritiken gällde huvudsakligen avgränsningen och den otydliga definitionen av stödområdet (glest bebyggda områden), varigenom beviljandet av stöd på rättvisa och jämlika grunder ifrågasattes.

Bybutiksstödet har varit ett mycket smidigt stöd med avseende på användbarhet och användningsändamål: den enda begränsningen på användningen är ett tidsbestämt åliggande att tillhandahålla tjänster, det vill säga att butiken ska utöver dagligvarutjänster tillhandahålla åtminstone en av de övriga tjänster som definierades i stöd villkoren. På så sätt har understödet och användningen av det gjort det möjligt att smidigt reagera på omvärldsförändringar, till exempel med anledning av coronaviruspandemin.

Sammanfattningsvis kan man utifrån resultaten av utvärderingen konstatera att bybutiksstödet är mycket betydande för bybutikerna, både i glesbygden och i andra områden. Det anses finnas ett stort behov av understödet även i framtiden, ifall man vill bevara de befintliga bybutikerna och på så sätt upprätthålla och diversifiera serviceutbudet på landsbygden. Kritik riktades framför allt på stöd villkoret som stipulerade att butiken ska vara belägen i ett glest bebyggt område. I utvärderingen föreslås därför att dessa stöd villkor omvärderas och att en utvidgning av bybutiksstödet till att omfatta alla bybutiker tas i betraktande som ett relevant alternativ, ifall understödet kommer att få en fortsättning. Dessutom skulle information om en fortsättning på

understödet samt förutsebar stödtilldelning och förutsebara stödvillkor hjälpa bybutikerna att upprätthålla och utveckla sin verksamhet.

Ämnesord: bybutik, bybutiksstöd, dagligvaruhandel, effektutvärdering, landsbygd, tjänster, utvärdering av genomförande

Abstract

Village shop support in 2019–2021: Evaluation of the implementation and impact of the Village Shops as Service Hubs pilot project

Olli Voutilainen¹, Kirsi Korhonen² ja Ulla Ovaska¹

¹ Natural Resources Institute Finland (Luke), Latokartanonkaari 9, FI-00790 HELSINKI

² Natural Resources Institute Finland (Luke), Paavo Havaksen tie 3, FI-90570 OULU

The objective of the Village Shops as Service Hubs pilot project in 2019–2021 (financial support for village shops) has been to secure and promote the availability of grocery services in sparsely populated rural areas by maintaining and increasing the variety of services. This report evaluates the implementation and impact of the village shop support. The primary method of evaluation is a survey addressed to the shops that applied for village shop support. The evaluation was commissioned by the Ministry of Agriculture and Forestry.

Based on the evaluation, the need for village shop support has been great in order to secure the continuation of the operations of the shops that applied for it, and the need is found to be great in the future as well. In practice, all village shops that responded to the survey were already service hubs, offering other services alongside retail services. In addition to maintaining their service operations, a significant part of applicants for the support had used or planned to also use the village shop support to diversify their range of services. In this respect, it can be considered that the objective stated in the heading of the support – Village Shops as Service Hubs – is fulfilled.

By far the most common reason for a negative support decision was the shop's location elsewhere than in a sparsely populated rural area that would meet the definition of the conditions for granting the support. Like the village shops that received the support, the shops that received a negative support decision also estimated the village shop support to be essential for securing the continuation of their operations. The procedure for applying for village shop support was considered simple and easy. The clarity of the application process was also commended by those who applied for the support. Criticism of the support application process and the conditions of granting the support was almost exclusively received from those who received a negative support decision. Most of the criticism was focused on the area restriction (sparsely populated rural area), the confusion related to its definition and, consequently, on views questioning the fairness of granting the support.

The village shop support has been very flexible in terms of its availability and uses, as the purposes of the support have only been restricted through a fixed-term service obligation, i.e. the obligation to offer at least one of the services defined in the support conditions in addition to grocery services. The support and its use have thus enabled a flexible response to changes in the operating environment, caused by the coronavirus pandemic, for example.

As a summary, it can be stated that based on the evaluation results, the village shop support has a great significance to village shops both in sparsely populated rural areas and elsewhere. Considerable need for the support can also be seen in the future, if the goal is to preserve the current base of village shops and thus maintain and diversify the range of services available in rural areas. Clearly the most significant criticism was directed at the criterion of the shop's location in a sparsely populated rural area as a condition for the support. The evaluation

proposes that this support condition be reconsidered and the extension of the village shop support to all village shops be considered as a reasonable option if the village shop support continues to be available in the future. In addition, knowledge of the existence of the support in the future and the predictability of receiving the support and its conditions would advance the continuity and development of village shops' operations.

Keywords: village shop, village shop support, rural areas, services, grocery trade, evaluation of implementation, evaluation of impact

Sisällys

1. Johdanto	9
1.1. Tausta	9
1.2. Arvioinnin sisältö ja menetelmät.....	11
2. Kyläkaupat Suomessa.....	14
2.1. Kyläkaupan määritelmä	14
2.2. Kyläkauppojen lukumäärän ja myynnin kehitys.....	14
3. Kyläkauppautuki	17
3.1. Kyläkauppojen tukeminen Suomessa	17
3.2. Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -kokeiluhanke	18
3.2.1. Tuen tarkoitus, käyttökohteet ja ehdot	18
3.2.2. Kokeiluhankkeen toteutus	20
4. Kyläkauppautuen 2019–2021 toteutuksen ja vaikutusten arviointi	21
4.1. Kyläkauppojen ominaisuudet.....	23
4.1.1. Palveluvalikoima.....	23
4.1.2. Asiakaskunta.....	26
4.2. Kyläkauppautuen toteutus ja vaikutukset.....	27
4.2.1. Tuen hakuprosessi.....	27
4.2.2. Tuen käyttökohteet.....	28
4.2.3. Tuen vaikutukset.....	29
4.3. Ehdotuksia kyläkauppautuen kehittämiseksi	33
5. Yhteenveto ja johtopäätökset	34
Viitteet.....	37

1. Johdanto

1.1. Tausta

Suomen aluekehitys on jo vuosikymmeniä eriytynyt niin maantieteellisesti, kaupunki-maaseutu-ulottuvuudella kuin myös erilaisia maaseutualueita keskenään vertailtaessa. Yleistäen kaupungeissa ja kaupungin läheisillä maaseutualueilla sosioekonominen tilanne ja kehitys on ollut myönteisintä, kun taas ydin- ja etenkin harvaan asutulla maaseudulla tilanne- ja kehityskuvat ovat olleet haasteellisemmat. Myös alueellinen keskittymis- ja kaupungistumiskehitys on edennyt vääjäämättä. Kuntien sisällä kehitys on tarkoittanut myös taajama-asteen kasvua, eli yhä suurempi osa vakituista väestöstä asuu taajamissa ja pienempi osa haja-asutusalueilla. (Katso esim. Voutilainen ym. 2012, Sireni ym. 2017, Voutilainen ym. 2019.) Osana keskittymiskehitystä myös palvelut, mukaan lukien päivittäistavarakauppapalvelut, ovat alueellisesti entistä enemmän keskittyneitä, mikä konkretisoituu monelle asiointimatkan pidentymisenä (Rehunen & Vesala 2012, Antikainen ym. 2017). Päivittäistavarakauppapalvelujen fyysisen saavutettavuuden on todettu olevan selkeästi heikompi haja-asutusalueilla kuin maaseudun taajamissa ja etenkin kaupunkialueilla, ja kaikkein heikoin vapaa-ajan asukkailla (Rehunen & Vesala 2012). Kaupunki-maaseutu-alueuokittain tarkasteltuna etäisyys päivittäistavarakauppaan on todettu olevan selvästi pisin harvaan asutun maaseudun haja-asutusalueilla (Antikainen ym. 2017).

Alueiden väestömäärä ja samalla palveluiden käyttäjien määrä kuitenkin vaihtelee voimakkaasti vuodenajan ja viikonpäivien mukaan. Etenkin kesäisin ja viikonloppuisin, mutta talviasuttavien vapaa-ajanasuntojen ja kehittyvien etätyömahdollisuuksien myötä muinakin aikoina, maaseudulla voi olla todellisuudessa huomattavasti enemmän ihmisiä kuin vakituiseen asuinkuntaan perustuvasta tilastoinnista käy ilmi. Puhutaan monipaikkaisuudesta. Erityisen voimakkaasti tämä ilmenee harvaan asutulla maaseudulla. Vakituisten väestön perusteella tapahtuvan kaupungistumiskehityksen rinnalla onkin todettu kausiväestöön kytkeytyvää vastakaupungistumista. (Adamiak ym. 2017, Lehtonen & Vihinen 2020, Lehtonen ym. 2020.) Ilmiö on merkityksellinen myös palveluiden kysynnän ja tarjonnan näkökulmasta.

Lähipalveluita tarvitaan myös harvaan asutuilla maaseutualueilla sekä vakituisten asukkaiden että liikkuvien ja monipaikkaisten ihmisten tarpeisiin, mutta niiden tuottaminen voi olla kallista ja tehotonta (Nyrhinen ym. 2015). Maaseudulla hyväksytään sinänsä pitemmät asiointimatkat, mutta palveluiden on kuitenkin oltava saavutettavissa (Wuori 2013). Väestömäärän edelleen vähetessä palveluiden järjestäjiä ei välttämättä ole kuin yksi, jos sitäkään (Kettunen 2013) huolimatta siitä, että todellinen väestömäärä alueella ei välttämättä vastaa vakituiseen väestöön perustuvaa tilastointia (Adamiak ym. 2017). Erityisesti harvaan asutulla maaseudulla on alueita, joilla kilpailutus ei toimi, vaan palveluiden järjestämiseksi on mietittävä muita tapoja (Kettunen 2013). Maaseudun oloissa on myös tehtävä ero palvelun saatavuuden ja saavutettavuuden välillä; mikäli palvelu on tarjolla toimivilla markkinoilla, mutta sitä tarvitsevien ulottumattomissa, palvelua ei todellisuudessa ole (Wuori 2013). Palvelujen todelliseen saavutettavuuteen ja sen alueellisiin eroihin vaikuttaa palvelujen keskittymisen ohella moni muukin tekijä kuten alueen kulkuyhteydet ja ikärakenne.

Suomalaiset kokevat päivittäistavarakaupan läheisyyden hyvin tärkeäksi. Esimerkiksi K-Marketin toimeksi antaman ja maaliskuussa 2018 toteutetun, 18–70 -vuotiaille Plussa-asiakkaille kohdennetun kyselytutkimuksen mukaan ruokakauppa koettiin asuinaluetyypistä (kaupunki, taajama tai maaseutu) riippumatta yhdeksi tärkeimmistä mahdollisimman lähellä säilytettävistä

palveluista. Niin ikään lähikauppa koettiin erittäin tärkeäksi vastaajien ajattellessa omaa lähialuettaan, ikäluokasta riippumatta. (Kyläkauppatutkimus 2018.)

Päivittäistavarakaupan ja etenkin kyläkauppojen toimintaympäristö on muuttunut nopeasti, kun moni tekijä on muuttanut yksittäisten päivittäistavarakaupan yksiköiden vaikutusalueita ja kaupan rakenteita merkittäväällä tavalla. Kaupungistumiskehityksen ohella kyläkauppojen asiakasmääriä pienentäneitä syitä ovat yleinen kaupan keskittyminen ja työssäkäyntialueiden laajentuminen sekä hallinnolliset ja lainsäädännölliset uudistukset kuten kauppojen aukioloaikojen vapauttaminen. Aukiolojen vapauttamisen jälkeen päivittäistavaraostot kyläkaupoista ovat aiempaa enemmän täydennysostoja, kun pienemmillä myymälöillä ei ole enää entisenkaltaista mahdollisuutta olla avoinna muiden kauppojen ollessa suljettuna. Tämä on tarkoittanut kyläkauppojen kohtaaman kilpailun kiristymistä. Niin ikään muiden yksityisten ja julkisten palveluiden sijoittumiset ovat vaikuttaneet päivittäistavarakaupan rakenteen kehitykseen. Kun julkisten tai niitä tukevien yksityisiä palveluita tarjoavien toimipisteiden määrää on vähennetty, sillä on ollut vaikutuksia kuluttajien päivittäisten asioiden hoitoon ja asioimissuuntiin. (Vuori ym. 2017.)

Palvelun tarjonnan muutokset ovat myös avanneet uusia liiketoimintamahdollisuuksia siten, että entistä useampi päivittäistavarakaupan yksikkö on ottanut hoitaakseen asiamies- ja palvelustetoimintaa (Vuori ym. 2017). Kaupan oheispalveluiden kehittämisen avulla on mahdollista tarjota maaseudun haja-asutusalueille palveluita, joiden järjestäminen olisi muulla tavoin huomattavan haastavaa. Tämä edellyttää uusia toimintamalleja, eri sektoreiden (julkinen, yksityinen, kolmas sektori) verkostoitumista ja kumppanuutta sekä verkkokaupan ja sähköisten palveluiden tuomia mahdollisuuksia (Nyrhinen ym. 2015). On kuitenkin syytä huomata, ettei niin sanottu palveluiden digisaavutettavuus alueiden ja kansalaisten välillä ole samanlainen (Antikainen ym. 2017, Viinamäki ym. 2017, Kivivirta ym. 2021). Kyläkauppojen merkitys korostuu tästäkin syystä palveluntarjoajana.

Suuret yhteiskunnalliset muutokset haastavat siis myös palvelut sekä vaativat uusia toimintatapoja. Päivittäistavarakauppa ry:n mukaan pienet lähi- ja kyläkaupat ovat muutoksessa avainasemassa, sillä nämä kaupat ovat enemmän kuin pelkkiä ruokakauppoja ylläpitäessään paikallista palvelutasoa ja yhteisöllisyyttä. Kyseisillä kaupoilla onkin koko Suomen elintarvikehuollon ja asuttavuuden säilymisessä myyntivolyymiään suurempi merkitys turvaamalla alueidensa elinvoimaa, huoltovarmuutta ja usein muidenkin tärkeiden lähipalveluiden säilymistä paikkakunnalla. (Päivittäistavarakauppa ry.) Kyläkaupan voidaan myös nähdä ottavan niin sanotun ankkuri-instituution (*anchor institution*) roolia olemalla paikkaan sidottu tukiranka alueensa taloudelle ja hyvinvoinnille (katso ankkuri-instituution käsitteestä tarkemmin: Smallbone ym. 2015). Kyläkauppojen uuden roolin määrittely on tärkeää, jotta toimintaympäristön muuttumisen aiheuttamiin haasteisiin voidaan vastata palveluiden tuottamisen järjestämiseksi myös harvaan asutulla maaseudulla (Vuori ym. 2017).

Kyläkauppojen tukeminen julkisen sektorin tukena on mahdollista muun muassa SGEI-menettelyn avulla. Palveluvelvoite (Services of General Economic Interest, SGEI) on keino, jolla voidaan järjestää välttämättömän peruspalvelun tuottaminen tilanteessa, jossa julkinen sektori ei itse sitä tuota, tai jos markkinat eivät toimi. Edelleen SGEI-sääntelyn mukaan tärkeäksi määriteltyä palvelua, joka on tarjolla toimivilla markkinoilla, mutta on sitä tarvitsevien ulottumattomissa, voidaan tukea vääristämättä kuitenkaan kilpailua. (Katso SGEI-menettelystä tarkemmin: TEM a, Vihinen & Moilanen 2013, Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä ym. 2015.) Tämän arvioinnin kohteena oleva, vuosina 2019–2021 toteutettava Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -

kokeiluhanke (arvioinnissa käytetään ilmaisua ”kyläkauppatuki”) on SGEI-menettelyn alainen toimenpide.

1.2. Arvioinnin sisältö ja menetelmät

Sisältö, menetelmät ja rakenne

Tämän raportin pääaiheena on vuosiin 2019–2021 kohdentuvan Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -kokeiluhankkeen (ns. kyläkauppatuki) toteutuksen ja vaikutusten arviointi. Kokeiluhankkeessa on kyse vuoden 2019 lopulla myönnetystä ja vuoden 2020 tammikuussa maksettusta päivittäistavarakauppa-avustuksesta. Tässä raportissa kyseisestä avustuksesta käytetään nimitystä kyläkauppatuki, joka on muutenkin tuesta yleisesti käytetty termi. Tukikuvaus esitetään tarkemmin raportin luvussa 3.2.

Tässä raportissa selvitetään ja arvioidaan kyläkauppatuen toteutusta ja vaikutuksia. Pääasiallisena aineistona on arvioinnin yhteydessä toteutettu kysely kyläkauppatukea hakeneille kauppoille. Tukea arvioidaan myymälätasolta käsin – toisin sanoen ensisijaisesti tarkastellaan, miten kaupat itse kokevat tuen ja sen vaikutukset. Tuen pidemmän aikajänteen vaikutuksia ja vaikuttavuutta ei voida tässä yhteydessä arvioida, sillä kokeiluhanke on arvioinnin toteutushetkellä edelleen käynnissä. Arvioinnissa ei myöskään selvitetä, miten tukea saaneet kyläkaupat ovat menestyneet verrattuna kyläkauppoihin, jotka eivät ole saaneet samaa tukea. Arvioinnin ensisijaisen aineiston muodostava, kaikille kyläkauppatuen hakijoille suunnattu kysely mahdollisti kuitenkin vertailua myönteisen ja kielteisen tukipäätöksen saaneiden kauppojen vastausten välillä.

Raportin 1. luvussa esitetään arvioinnin teemaan liittyvä tausta sekä arvioinnin sisältö ja menetelmät. 2. luvussa esitetään kyläkaupan määritelmä sekä kuvataan tiiviisti kyläkauppakannan kehitys Suomessa. 3. luku sisältää katsauksen Suomessa käytettyihin kyläkauppoihin kohdistuviin tukimuotoihin sekä kuvauksen tämän arvioinnin kohteena olleesta Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -kokeiluhankkeesta, josta tässä yhteydessä käytetään kyläkauppatuki-nimitystä. 4. luvussa esitetään varsinaisen arvioinnin tulokset. Arvioinnin yhteenvedo ja johtopäätökset esitetään raportin viimeisessä luvussa 5.

Kysely kyläkauppatukea hakeneille kauppoille

Keskeisenä osana arviointia toteutettiin 26.3.–11.4.2021 välisenä aikana sähköinen kysely kaikille kyläkauppatukea hakeneille Manner-Suomen kauppoille. Ahvenanmaa ei ollut kyläkauppatuen piirissä eikä kyselyssä mukana. Kyselyyn viitattaessa käytetään tässä raportissa yleisesti ilmaisua ”arvioinnissa toteutettu kysely”. Arvioinnissa esitetyt kyselyn tulokset ovat tämän nimomaisen kyselyn tuloksia, mikäli kyselytulosten tarkastelun yhteydessä mihinkään muuhun kyselyyn ei erikseen viitata.

Kysely kohdentui sekä kyläkaupoille, jotka olivat hakeneet ja saaneet avustusta, että kauppoille, jotka olivat hakeneet, mutta eivät olleet saaneet avustusta. Kyselyssä kartoitettiin kyläkauppatuen käyttökohteita ja vaikutuksia sekä kehittämisideoita kyläkauppatuen ehtoihin liittyen. Lisäksi selvitettiin tukea hakeneiden kauppojen asiakaskunnan jakaumaa ja palveluvalikoimaa. Kyselyssä myös tiedusteltiin, millaisia vaikutuksia koronapandemialla on ollut kauppojen toimintaan. Kyselyyn oli mahdollista vastata suomeksi tai ruotsiksi. Kysely lähetettiin ensimmäisen

kerran 26.3.2021. Kyselyn muistutuskierroksia oli kaksi. Muistutukset lähetettiin 1.4.2021 ja 8.4.2021 sähköpostiosoitteisiin, joista ei kyseiseen ajankohtaan mennessä ollut saatu vastauksia. Kaikkiaan vastauksia saatiin 130 kappaletta. Avustuksen saaneista eli myönteisen tukipäättöksen saaneista kyselyyn vastasi 61 eli 47 prosenttia kaikista vastanneista ja kielteisen tukipäättöksen saaneista 69 eli 53 prosenttia vastanneista. Maakunnittain tarkasteltuna vastauksia saatiin taulukossa 1 esitetyllä tavalla.

Taulukko 1. Arvioinnissa toteutetun kyselyn vastausmäärä ja tukihakemusten määrä maakunnittain. Maakunnat järjestetty vastausten lukumäärän mukaan suurimmasta pienimpään.

	Vastausten osuus suhteessa tukihakemuksiin (% kaikista vastauksista)	Hakemusten määrä	Vastausten osuus suhteessa tukihakemuksiin
Lappi	15 (12 %)	20	75 %
Varsinais-Suomi	13 (10 %)	23	57 %
Satakunta	11 (8 %)	14	79 %
Pohjois-Savo	10 (8 %)	13	77 %
Etelä-Pohjanmaa	9 (7 %)	11	82 %
Pirkanmaa	9 (7 %)	14	64 %
Pohjanmaa	8 (6 %)	13	62 %
Pohjois-Pohjanmaa	8 (6 %)	17	47 %
Keski-Suomi	7 (5 %)	10	70 %
Kainuu	6 (5 %)	9	67 %
Uusimaa	6 (5 %)	12	50 %
Kymenlaakso	5 (4 %)	6	83 %
Pohjois-Karjala	5 (4 %)	9	56 %
Etelä-Karjala	4 (3 %)	10	40 %
Etelä-Savo	4 (3 %)	8	50 %
Keski-Pohjanmaa	4 (3 %)	7	57 %
Päijät-Häme	4 (3 %)	7	57 %
Kanta-Häme	2 (2 %)	2	100 %

Muu arviointia täydentävä pääasiallinen aineisto

Maa- ja metsätalousministeriö toteutti 3.7.–31.7.2020 välisenä aikana sähköisen kyselyn kyläkauppatuen saajille. Kyselyssä kyläkauppailta tiedusteltiin erityisesti kyläkauppatuen käyttöön ja vaikutuksiin liittyviä asioita. Kyselyyn oli mahdollista vastata suomeksi tai ruotsiksi. Kysely lähetettiin kaikille avustusta saaneille kyläkaupoille (86 kpl) sähköpostitse 3.7.2020. Muistutukset kyselyyn vastaamattomille lähetettiin 10.7., 17.7. ja 24.7. Vastauksia saatiin 59, mikä oli 69 prosenttia avustuksen saajista. (Tähän kyselyyn viitataan raportissa lähdeviitteellä: MMM 2020.)

Jokaisen kyläkauppatuen saajan tuli antaa Ruokavirastolle selvitys tuen käyttämisestä. Tuensaajilta kysyttiin, käytettiinkö myönnetty avustus tukipäätöksen mukaisesti. Vastausvaihtoehdot olivat kyllä ja ei. Saman kysymyksen yhteydessä tuensaajilta pyydettiin myös vapaamuotoista selvitystä siitä, mihin avustusta käytettiin. Lisäksi tiedusteltiin, näkeekö tuensaaja tällaisen tuen tarpeelliseksi myös jatkossa toimintansa jatkamisen kannalta. Vastausvaihtoehdot olivat kyllä ja ei. Saman kysymyksen yhteydessä vastaajaa pyydettiin myös vapaamuotoisesti perustelemaan näkemyksensä. Tämän lisäksi tiedusteltiin, mitä lisäpalvelua tai lisäpalveluita (postipalvelut, käteisnosto, apteekkipalvelut, polttoaineen jakelu, myymäläautopalvelu) päivittäistavarakaupan ohella kaupassa on tuotettu. Selvitys tuli antaa Ruokavirastolle 31.3.2021 mennessä. Toinen selvitys tulee antaa 30.9.2021 mennessä eli kokeiluhankkeen päätyttyä. Tämän arvioinnin käyttöön saatiin 82 myönteiseen tukipäätökseen liittyvää selvitystä tuen käytöstä. (Tähän aineistoon viitataan raportissa lähdeviitteellä: Ruokavirasto 2021.)

Pellervon taloustutkimus PTT:n Kyläkauppaselvityksessä (Vuori ym. 2017) päivitettiin kyläkauppoiksi luokiteltavien päivittäistavaramyymälöiden määritelmä. Lisäksi tarkasteltiin kyläkauppojen nykytilannetta, tukien tarpeellisuutta ja tukivaihtoehtoja sekä tulevaisuuden näkymiä. Selvityksen yhteydessä toteutettu kysely kohdistettiin päivitetyn kyläkaupamääritelmän täyttävälle päivittäistavaramyymälöille, joiden yhteystiedot olivat saatavilla Päivittäistavarakauppa ry:n rekisteristä. Kysely lähetettiin 117 myymälälle määritelmän täyttävistä 230 myymälästä. Vastaus saatiin 68 eli yli puolelta kyselyyn kutsutuista myymälöistä.

2. Kyläkaupat Suomessa

2.1. Kyläkaupan määritelmä

Syksyllä 2017 julkaistussa Pellervon taloustutkimus PTT:n Kyläkauppaselvityksessä (Vuori ym. 2017) esitettiin päivitetty kyläkaupan määritelmä. Uudistetun määritelmän ajatuksena oli ottaa huomioon kyläkaupan merkitys palveluiden saatavuudelle yksittäisen myymälän vaikutusalueella. Määritelmässä huomioitiin yksittäisen kaupan asiakaspotentiaali, kilpailutilanne ja alueellinen tasa-arvo. Selvityksen perusteella päivitetty kyläkaupan määritelmä on seuraavanlainen:

- Sijainti: etäisyys lähimpään kauppaan on vähintään 7,5 kilometriä tai muuten vaikeasti tavoitettavissa.
- Päivittäistavaramyynti on vähemmän kuin 2 miljoonaa euroa vuotta kohden.
- Kaupunki-maaseutu-luokituksen mukaisesti sijainti on harvaan asutulla maaseudulla, ydinmaaseudulla, kaupungin läheisellä maaseudulla tai maaseudun paikalliskeskuksessa.
- Myymälässä voi tehdä kaikki päivittäiset ostokset (ei sisällä elintarvikealan erikoismyymälöitä kuten liha- tai kalamyymälöitä, suoramyyntihalleja, elintarvikekioskeja, kahviloita ja halpahalleja).
- Myymälä voi olla kausimyymälä (esim. avoinna vain kesäkaudella).
- Ei sisällä huoltamoiden yhteydessä olevia myymälöitä.
- Myymäläautomyyntiä ei huomioida (pelkkä myymäläauto, mutta ei myymälää).

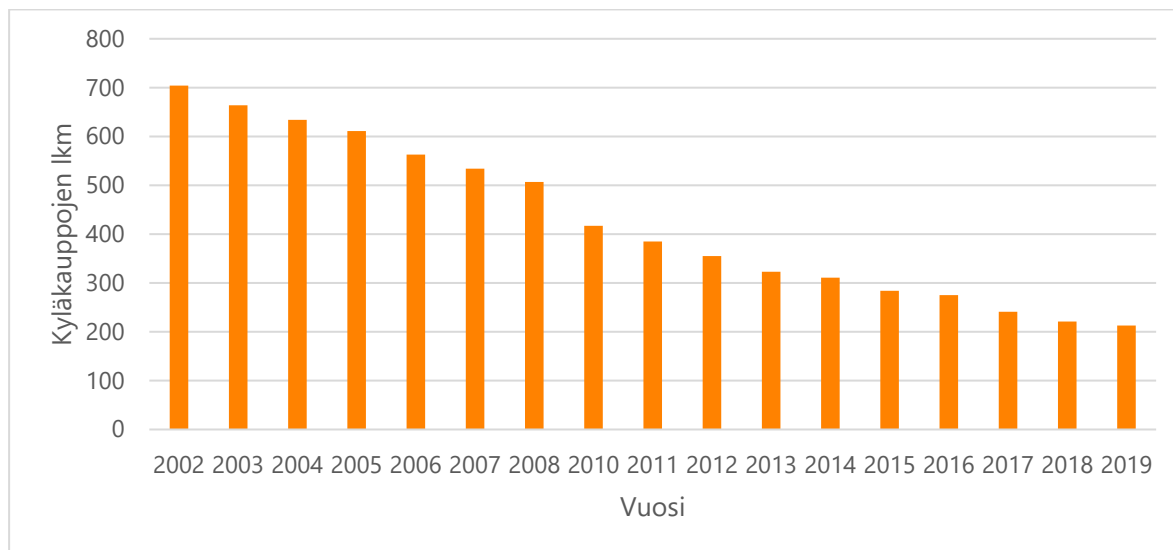
Muutos aiempaan määritelmään on se, että kyläkaupan tulee sijaita maaseutualueella Suomen ympäristökeskuksen kaupunki-maaseutu-alueuokituksen mukaisesti. Maaseutualueita tässä luokituksessa ovat harvaan asuttu maaseutu, ydinmaaseutu, kaupungin läheinen maaseutu ja maaseudun paikalliskeskus (katso luokituksesta tarkemmin: Helminen ym. 2014, Helminen ym. 2020, Ymparisto.fi). Vuoren ym. (2017) selvityksen mukaan maaseudun paikalliskeskuksissa ei ollut kyläkaupan uudet kriteerit täyttäviä myymälöitä. Aiemman kyläkaupamääritelmän mukaan kaupan tuli sijaita haja-asutusalueella, joka taas määriteltiin kaupunki- tai kuntakeskuksen taikka muun siihen verrattavan taajaan asutun alueen ulkopuoliseksi alueeksi (emt.). Tilastokeskuksen määritelmän mukaiset taajamat ovat rakennustihentymiä, joissa on vähintään 200 asukasta (katso tarkemmin: Tilastokeskus. Käsitteet ja Määritelmät), eli näiden ulkopuolelle jäävät alueet ovat haja-asutusalueita.

Toinen muutos aiempaan kyläkaupan määritelmään oli se, että kaupan pinta-alarajoitus poistettiin, koska sillä ei kauppojen aukioloaikojen vapauttamisen myötä ollut enää merkitystä (Vuori ym. 2017).

2.2. Kyläkauppojen lukumäärän ja myynnin kehitys

Kyläkauppojen lukumäärä Suomessa on laskenut jatkuvasti. Päivittäistavara-kauppa ry:n tietojen perusteella kyläkauppojen lukumäärä vuonna 2002 oli 704, kun määrä vuonna 2019 oli enää 213 (kuva 1). Siten kyläkauppojen lukumäärä on vähentynyt vajaassa kahdessa vuosikymmenessä 70 prosenttia. Kyläkaupan määritelmä kyseisissä tilastoissa pohjautuu vuonna 2017 päivitettyä kyläkaupamääritelmää edeltäneeseen määritelmään. Vuoren ym. (2017)

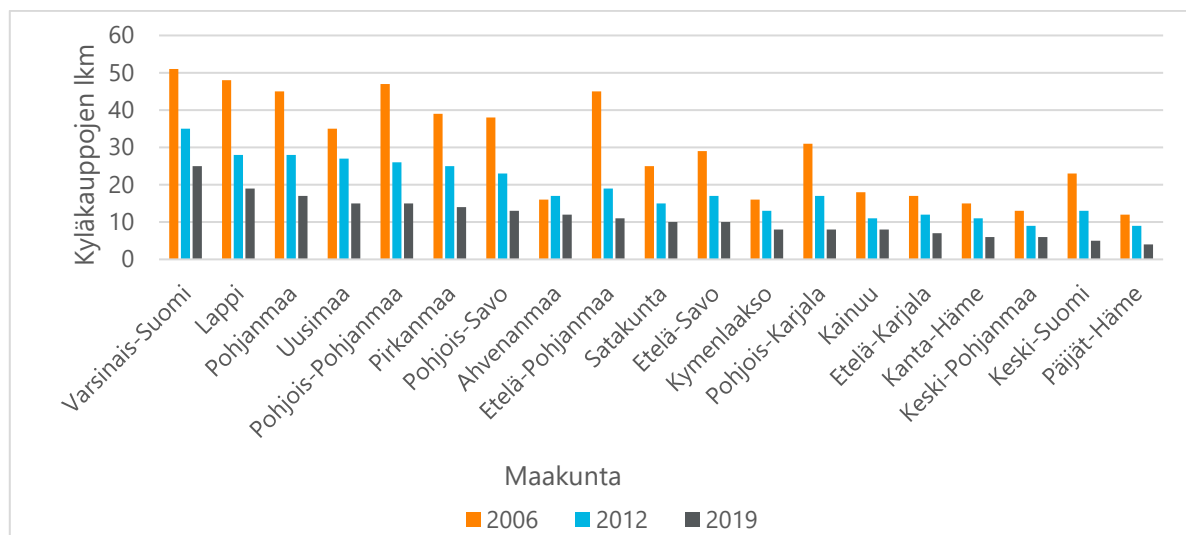
tutkimuksessa vanhan kyläkauppamääritelmän mukaisia kyläkauppoja todettiin vuonna 2016 olleen 275, kun taas päivitetyn kyläkauppamääritelmän mukaisia kyläkauppoja oli 222.

Kuva 1. Kyläkauppojen lukumäärä Suomessa vuosina 2002–2019 (lähde: Päivittäistavara-kauppa ry).

Vastaavalla ajanjaksolla kyläkauppojen myynnin määrä rahallisesti mitattuna on laskenut 63 prosenttia. Kun kyläkauppojen yhteenlaskettu myynti vuonna 2002 oli noin 270 miljoonaa euroa, oli se vuonna 2019 noin 99 miljoonaa euroa. Vuonna 2019 yhden kyläkaupan keskimääräinen myynnin volyymi oli karkeasti vajaat 500 tuhatta euroa ja lähellä vuosien 2002–2019 keskiarvoa. (Päivittäistavara-kauppa ry.)

Kyläkauppojen määrä on vähentynyt selvästi kaikissa Suomen maakunnissa, joskin kehitys on vaihdellut voimakkuudeltaan (kuva 2).

Kuva 2. Kyläkauppojen lukumäärä maakunnittain vuosina 2006, 2012 ja 2019 (lähde: Päivittäistavara-kauppa ry). Maakunnat lajiteltu suurimmasta pienimpään vuoden 2019 kyläkauppojen lukumäärän perusteella. Entisen, vuonna 2006 olemassa olleen Itä-Uudenmaan maakunnan

kyläkauppojen lukumäärä sisällytetty vuoden 2006 osalta myöhemmin liitettyyn Uudenmaan maakunnan lukuihin.

Vuoren ym. (2017) selvitystä valmistelevassa tarkastelussa uuden, päivitetyn kyläkauppamääritelmän kriteerit vuosimyynnin ja kaupunki-maaseutu-luokituksen osalta täyttivät 230 myymälää. Näistä harvaan asutulla maaseudulla sijaitsi 104 (45 % kyläkaupoista), ydinmaaseudulla 82 (36 %) ja kaupungin läheisellä maaseudulla 44 (19 %) myymälää. Näistä 8 päivittäistavarakauppaa tippui vielä pois niiden sijoittuessa huoltoaseman yhteyteen, ja kyläkauppojen lukumääräksi muodostui lopulta 222. Kyseinen Suomen ympäristökeskuksen kaupunki-maaseutu-alue-luokitus oli sama versio alueluokituksesta (Helminen ym. 2014) kuin mikä oli käytössä tässä arvioinnissa tarkastellun kyläkauppatuen harvaan asutun maaseudun ehdossa.

Vuonna 2019 haussa ollut kyläkauppatukea oli mahdollista muiden tukiehtojen täytyessä saada korotettuna, mikäli tuenhakija tarjosi lisäksi myymäläautopalvelua. Päivittäistavara-kauppa ry:n tietojen perusteella myymäläautojen ja -veneiden yhteenlaskettu lukumäärä vuonna 2004 oli 56, kun määrä oli enää 11 vuonna 2019. Vastaavalla ajanjaksolla myymäläautojen ja -veneiden yhteenlaskettu myynnin määrä oli laskenut 20 miljoonasta 3 miljoonaan euroon. (Päivittäistavara-kauppa ry.)

Vuoren ym. (2017) selvityksessä kyläkaupoille kohdentuneen kyselyn mukaan neljännes vastanneista ilmoitti toimintansa loppuvan viiden vuoden tähtämellä, ja harvat kyläkaupat, alle kymmenys vastaajista, olivat laajentamassa toimintaansa. Suurin osa, noin kolme neljäsosaa vastaajista arvioi toiminnan jatkuvan ennallaan. Kaupan toiminnan jatkajasta ei ollut tietoa yli 40 prosentilla vastaajista. Päivittäistavara-kauppa ry:n tietojen mukaan kyläkauppojen lukumäärä vuodesta 2017 vuoteen 2019, eli kahden vuoden aikana, oli vähentynyt noin 12 prosenttia (Päivittäistavara-kauppa ry), mistä voi arvioida, että ainakin merkittävä osa viiden vuoden tähtämellä lopettamista aikoneista myös todellisuudessa lopettaa toimintansa.

3. Kyläkauppatuki

3.1. Kyläkauppojen tukeminen Suomessa

Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -kokeiluhankkeen lisäksi kyläkauppojen kehittämistä on viime vuosina tuettu lähinnä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 toimenpiteillä. Ohjelman kautta kyläkauppojen toimintaympäristöä on voitu parantaa maaseutualueen palveluiden kehittämiseen suunnattujen hankkeiden avulla ja yritysrahoituksella, jota on myönnetty yritystoiminnan aloittamiseen, investoinnin toteutettavuustutkimuksiin sekä aineellisiin ja aineettomiin investointeihin. Tuen määrään on vaikuttanut yrityksen koko ja tukialue, jolla yritys sijaitsee. (Vuori ym. 2017, MMM 2020.)

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 yritysrahoitus on tuki maaseudulla toimivien ja sijaitsevien yritysten toiminnan kehittämiseen. Tuen edellytyksenä on maaseudun elinvoiman lisääminen sekä toimeentulomahdollisuuksien ja uusien työpaikkojen luominen. Niin ikään tuettavalla yrityksellä on oltava edellytykset jatkuvaan kannattavaan toimintaan ja sen on annettava pääasiallinen toimeentulo vähintään yhdelle henkilölle. Tuen saamisen edellytyksenä on tiettyjen perusedellytysten täyttyminen. Hakemuksiin sovelletaan valintakriteereitä. Yritysrahoitusta myönnetään mikro- ja pienyrityksille (maataloustuotteiden jalostuksen ja kaupan pitämisen osalta pk-yrityksille). Kyläkauppojen on ollut mahdollista saada investointeihinsa tukea, mikäli kyseessä on alueen ainoa palvelupiste tai monipalvelupiste, joka tarjoaa päivittäistavaramyynnin lisäksi esimerkiksi apteekki- tai postipalveluja. Pääsääntönä on, että vähittäiskauppaan liittyviä kehittämistoimia ei tueta, jos toiminta ei liity maaseudun pk-yrityksissä valmistettujen tuotteiden myyntiin. (Vuori ym. 2017, katso myös Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020.)

Aiempi kyläkaupoille suunnattu tukimuoto on ollut vuosina 2004–2013 myönnetty kyläkauppojen investointituki, jonka taustalla oli valtioneuvoston asetus haja-asutusalueiden kyläkauppojen tukemisesta. Tuen tarkoituksena oli parantaa haja-asutusalueiden kyläkauppojen toiminnan edellytyksiä haja-asutusalueen palvelurakenteen säilyttämiseksi. Kyseistä harkinnanvaraista valtionavustusta myönnettiin kyläkauppojen investointihankkeisiin. (Vna 1062/2003, Vuori ym. 2017; tarkempaa tuen kuvausta kyseisissä lähteissä.) Lisäksi kyläkaupat saivat yrityksen kehittämisavustuksen alaista erillistä investointiavustusta vuoden 2014 loppuun saakka. Tuen lakkauttamisen jälkeen kyläkaupat ovat voineet hakea yrityksen kehittämisavustuksen kautta tukea kuten muut pienet yritykset. Yrityksen kehittämisavustuksen tarkoitus on edistää taloudellista kasvua, työllisyyttä sekä muita elinkeinopoliittisia tavoitteita. Tukea myönnetään erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten käynnistämistä, kasvua ja kehittämistä edistäviin hankkeisiin. Avustuksia myönnettäessä huomioidaan Euroopan unionin ja kansallisen alue- ja rakennepoliittikan tavoitteet. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Vuori ym. 2017.)

Vuori ym. (2017) tiivistävät, että olemassa olevat tukijärjestelmät tarjoavat kyläkaupoille muiden pk-yritysten kanssa samanlaisia toimenpiteitä. Toisaalta erikseen juuri kyläkaupoille kohdistettuja toimenpiteitä sisältäneet ohjelmat on pääsääntöisesti lakkautettu. Edelleen Vuoren ym. (emt.) tutkimuksen mukaan olemassa olevaa yritystukirahoitusta on kohdistunut suhteellisen harvalle joukolle kyläkauppoja.

3.2. Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -kokeiluhanke

3.2.1. Tuen tarkoitus, käyttökohteet ja ehdot

Kyläkauppatuesta on säädetty valtioneuvoston asetuksessa päivittäistavarakauppapalveluiden tukemisesta monipalvelukeskuksina harvaan asutuilla maaseutualueilla vuosina 2019–2021 (Vna 357/2019). Kyläkauppatukea on myönnetty valtioneuvoston asetuksella (688/2001) 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuna yleisavustuksena (Valtioneuvoston asetuslaki 27.7.2001/688).

Kyläkauppatuen tarkoituksena on ollut turvata ja edistää päivittäistavarakauppapalveluiden saatavuutta harvaan asutulla maaseutualueella ylläpitämällä ja lisäämällä palveluiden monipuolisuutta. Avustuksen myöntämisen edellytyksenä oli palveluvalvoite siten, että hakija sitoutui 1.1.2020–30.6.2021 välisenä aikana tarjoamaan päivittäistavarakauppapalvelun lisäksi vähintään yhtä seuraavista kaupallisista palvelukokonaisuuksista: posti-, käteisnosto-, apteekki- tai polttoainejakelupalvelu. Avustusta voitiin myöntää kyseisen palveluvalvoitteen mukaisesta toiminnasta aiheutuneisiin kustannuksiin, ja avustuksen maksuun oikeuttaviksi hyväksyttäviksi kustannuksiksi määriteltiin kaikki palveluvalvoitteeseen sisältyvästä toiminnasta aiheutuneet kustannukset. Avustusta ei ole saanut käyttää muihin tarkoituksiin. (Vna 357/2019.) Toisaalta avustuksella toteutettavia toimenpiteitä ei ollut rajattu muuten kuin että toimenpiteiden tulee olla kuvattujen palveluvalvoitteen mukaisia. Avustus onkin mahdollistanut monenlaisten toimenpiteiden toteuttamisen, eikä avustuksen hakijan tarvinnut hakuvaiheessaan eritellä sitä, mihin tiettyyn tai tiettyihin toimiin avustus käytetään.

Päivittäistavarakauppa määritetään asetuksessa pääasiassa itsepalveluperiaatteella toimivaksi myymäläksi, jossa myydään päivittäistavaroiden koko valikoimaa. Mainitun valtioneuvoston asetuksen (Vna 357/2019) mukaan päivittäistavarakaupan oli mahdollista saada kyläkauppatukea, jos seuraavat edellytykset täyttyivät:

- Kauppa sijaitsee harvaan asutulla maaseudulla.
- Kauppa toimii ympäri vuoden.
- Kaupan päivittäistavaroiden myynti on vähemmän kuin kaksi miljoonaa euroa vuodessa.
- Kaupan etäisyys lähimpään toiseen päivittäistavarakauppaan on vähintään 7,5 kilometriä, tai kauppa on muuten vaikeasti saavutettavissa.
- Kaupan päivittäistavaravalikoimaan kuuluu vähintään 500 tuotetta.
- Kauppa ei ole EU:n valtiontukisääntöjen mukainen vaikeuksissa oleva yritys.
- De minimis -tuen enimmäismäärä ei ylitä¹.

Myyntiin, tuotevalikoimaan ja etäisyyteen liittyvät ehdot pohjautuivat PTT:n Kyläkauppaselvityksessä (Vuori ym. 2017) tehtyyn päivitettyyn kyläkaupamääritelmään. Sen sijaan kyseisessä kyläkaupamääritelmässä, toisin kuin tuen ehdot täyttävässä määritelmässä, myymälä voi olla myös kausimyynti eli avoimena esimerkiksi vain kesäkaudella.

---

¹ Suora lainaus (TEM b): ”Hallinnollisesti kevein tapa huomioida EU:n valtiontukisäännöt on myöntää tuki vähämerkityksistä eli ns. de minimis -tukea koskevan säännön perusteella (komission asetus 1407/2013). Enintään 200 000 euron tuki, joka myönnetään yritykselle kolmen peräkkäisen verovuoden kuluessa, on merkitykseltään niin vähäistä, ettei siitä tarvitse tehdä ennakoilmoitusta komissiolle.”

Edellä olevien tukiehtojen lisäksi avustusta ei myönnetty huoltamoiden yhteydessä oleville myymälöille. Korotettua tukea oli taas mahdollista saada, mikäli myöntämisen muut ehdot täyttyivät ja avustuksensaaja lisäksi sitoutui tarjoamaan ympärivuotista päivittäistavaroiden myymäläautopalvelua. (Vna 357/2019.) Mainitut ehdot ovat linjassa kyläkauppamääritelmän (Vuori ym. 2017) kanssa, jonka mukaan kyläkaupaksi ei määritellä huoltamoiden yhteydessä olevia myymälöitä, eikä pelkkää myymäläautoa ilman muuta myymälää.

Harvaan asutulla maaseutualueella tarkoitetaan tässä yhteydessä Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämän paikkatietopohjaisen kaupunki-maaseutu-alueuokituksen mukaista harvaan asuttua maantieteellistä aluetta. Tarve hallinnollisista kuntarajoista riippumattomalle ja kuntatasoa tarkemmalle aluejaolle Suomessa on korostunut, kun kuntarakennemuutos on kasvattanut keskimääräistä kuntakokoa ja yksittäisten kuntien sisällä on yhä enemmän sekä kaupunkimaisia että maaseutumaisia alueita. Paikkatietopohjaisesta kaupunki-maaseutu-alueuokituksesta on tehty myös kuntatasolle yleistetty luokitus, jossa kukin kunta luokitellaan kaupunki-, kaupungin läheisen maaseudun, ydinmaaseudun tai harvaan asutun maaseudun kunnaksi (katso tarkemmin: Helminen ym. 2014, Helminen ym. 2020, Ymparisto.fi). Kyläkauppautuen asetuksessa pohjana on kuitenkin aluetasoltaan kuntatasoa tarkempi, tilastoruutuihin perustuva luokitus, jossa alueuokat ovat sisempi kaupunkialue, ulompi kaupunkialue, kaupungin kehysalue, maaseudun paikalliskeskukset, kaupungin läheinen maaseutu, ydinmaaseutu ja harvaan asuttu maaseutu. Tässä arvioinnissa tarkasteltavan kyläkauppautuen myöntämisen perusteena oleva alueuokitus pohjautuu vuoden 2014 luokitukseen. Tämän jälkeen, vuonna 2020, on ilmestynyt päivitetty luokitus.

Suomen ympäristökeskuksen kaupunki-maaseutu-alueuokituksen lähtöaineistona on hyödynnetty väestö-, työvoima-, työmatka- ja rakennustietoja, tieverkkoaineistoa ja maankäyttöaineistoa. Näiden aineistojen perusteella on laskettu määrää, tiheyttä, tehokkuutta, saavutettavuutta, intensiteettiä, monipuolisuutta ja suuntautuneisuutta kuvaavia muuttujia, joiden luokitteluun ja yhdistelyyn alueuokitus perustuu. Moniin kriteereihin pohjautuva kaupunki-maaseutu-alueuokitus kuvaa ensisijaisesti alueiden välisiä eroja aluerakenteen tasolla. (Helminen ym. 2014, Helminen ym. 2020, Ymparisto.fi.)

Luokituksen kaupunkialueita tarkasteltaessa *sisempiä kaupunkialueita* ovat kaupunkien tiiviit yhtenäiset tehokkaasti rakennetut alueet, *ulompia kaupunkialueita* sisemmän kaupunkialueen reunasta yhtenäisesti jatkuvan taajamarakenteen reunalle ulottuvat kaupunkimaisen tehokkuuden alueet ja *kaupungin kehysalueita* kaupunkiin välittömästi kytkeytyvä osa kaupungin ja maaseudun välivyöhykkeestä. (Ymparisto.fi; katso luokituksesta ja sen kriteereistä tarkemmin: Helminen ym. 2014, Helminen ym. 2020, Ymparisto.fi.)

Luokituksen maaseutualueita tarkasteltaessa *maaseudun paikalliskeskuksia* ovat suurempien kaupunkialueiden ulkopuolella sijaitsevat taajamakeskukset, pikkukaupungit ja isot kirkonkylät. *Kaupungin läheinen maaseutu* on maaseutumaista aluetta, joka on toiminnallisesti ja fyysisesti lähellä kaupunkialueita. *Ydinmaaseutu* on intensiivistä maankäyttöä ja/tai paikallistasolla elinkeinorakenteeltaan monipuolista suhteellisen tiiviisti asuttua maaseutua. (Ymparisto.fi; katso luokituksesta ja sen kriteereistä tarkemmin: Helminen ym. 2014, Helminen ym. 2020, Ymparisto.fi.)

Saadakseen kyläkauppautukea kyläkaupan tuli sijaita mainitun kaupunki-maaseutu-alueuokituksen mukaisella *harvaan asutulla maaseudulla*. Kaupunki-maaseutu-alueuokituksen (Helminen ym. 2014, 12) määritelmän mukaisesti: "Harvaan asuttu maaseutu on paikalliselta elinkeinorakenteeltaan yksipuolista ja väestömäärältään harvaan asuttua aluetta, jonka yleisin

maankäyttöluokka on metsä tai suo. Alueet sijaitsevat kaukana isoista keskuksista. Alueen asutusrakenne on hajanaista, taajamia on harvassa ja niiden välillä saattaa olla laajoja asumattomia alueita. Harvaan asutuksi maaseuduksi luokitellaan ne maaseutualueet, jotka eivät täytä kaupungin läheisen maaseudun tai ydinmaaseudun kriteereitä.” (Katso luokituksista ja sen kriteereistä tarkemmin: Helminen ym. 2014, Helminen ym. 2020, Ymparisto.fi.)

3.2.2. Kokeiluhankkeen toteutus²

Kyläkauppatuen valtionavustuslaissa tarkoitettuna valtionapuviranomaisena on toiminut Ruokavirasto, joka avasi Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -kokeiluhankkeen haun 13.9.–31.10.2019 väliseksi ajaksi. Määräaikaan mennessä kyläkauppatukea haki yli 200 yrittäjää, joista noin 41 prosenttia sai avustuksen. Pieni osa hakemuksista oli samalta hakijalta ja muutama hakemus oli sähköisessä haussa jätetty kesken-tilaan.

Myönteisiä päätöksiä tehtiin yhteensä 86 kappaletta. Korotettua tukea myymäläautopalvelusta johtuen sai yksi hakija. Kyläkauppatukeen eli päivittäistavarakauppapalvelun avustukseen varustusta miljoonan euron määrärahasta 50 000 euroa varattiin tuen arvioinnin laatimiseen. Loput eli 950 000 euroa jaettiin tukikelpoisten hakijoiden kesken. Käytettävissä olevasta määrärahasta maksettiin 11 132 euroa jokaiselle tuen saajalle, ja korotetun tuen myymäläautopalvelusta saanut hakija sai 14 805 euroa. Tuet kaikille myönteistä päätöstä saaneille hakijoille maksettiin tammikuussa 2020.

Kielteisiä päätöksiä tehtiin 122 kappaletta. Suurin osa, noin yhdeksän kymmenestä, hylkäyksen saaneista kaupoista ei sijainnut asetuksen (Vna 357/2019) mukaisella harvaan asutulla maaseudulla. Muita syitä kielteisen tukipäätökseen olivat, että etäisyysvaatimus toiseen kauppaan jäi alle vaaditun 7,5 kilometriä (6 kpl), tukihakemus saapui myöhässä (4 kpl), kauppa oli auki vain kausiluonteisesti (2 kpl), ja että kauppa sijaitsi Ahvenanmaalla eli Manner-Suomen ulkopuolella (2 kpl). Kauppa-autolisää ei myönnetty poikkeaville kauppa-autoille, kuten ”mummobussi” tai ”kimpakyyti”. Tällaisia tukikelpoisuutta täyttämättömiä kauppa-autolisän hakijoita oli 4 kappaletta.

Kielteisistä päätöksistä tuli Ruokavirastoon 15 oikaisuvaatimusta. Miltei kaikissa oikaisuvaatimuksissa Ruokavirastoa pyydettiin arvioimaan uudelleen kaupan sijainti. Hakijoiden mielestä heidän kauppansa sijaitsi harvaan asutulla maaseudulla, eivätkä he hyväksyneet asetuksen määrittelyssä mainitun kartan osoittamaa kaupan sijaintia.

Hakemuksen jätti paperisena 130 hakijaa. Sähköisten hakemusten määrä jäi alle 40 prosenttiin. Sähköisten hakemusten määrä on huomattavan alhainen, jos sitä verrataan esimerkiksi vuonna 2019 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta 2014–2020 haettujen yritystukien sähköiseen osuuteen, joka oli 97 prosenttia (1 444 kpl). Kyläkauppatuen hakijoiden joukossa on suuri määrä varsin iäkkäitä henkilöitä ja tämä saattaa osaltaan selittää suurta paperihakemusten määrää. Kaikkien hakijoiden keski-ikä oli noin 52 vuotta. Tukea saaneiden joukossa oli 10 alle 40-vuotiasta henkilöä sekä 22 yli 60-vuotiasta henkilöä.

---

² Luvun 3.2.2. sisältö perustuu maa- ja metsätalousministeriön 6.8.2020 päivättyyn muistioon ”Päivittäistavarakauppapalveluiden tukeminen monipalvelukeskuksina harvaan asutuilla maaseutualueilla vuosina 2019–2021” (MMM 2020).

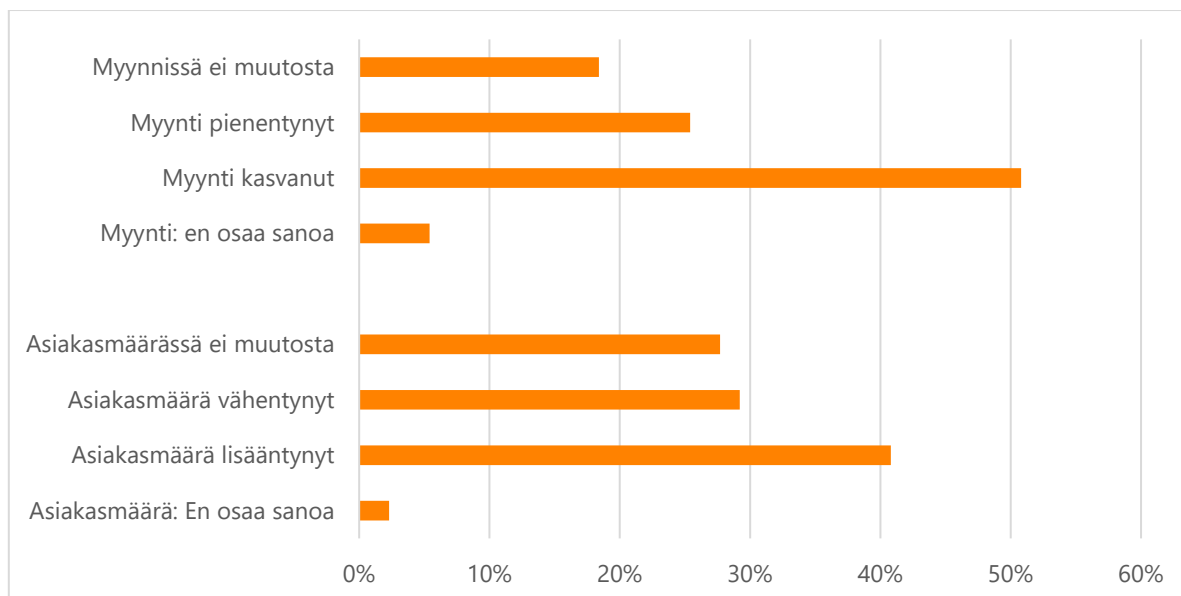
4. Kyläkauppatuen 2019–2021 toteutuksen ja vaikutusten arviointi

Kyläkaupat ja koronapandemia

Koronapandemia on ollut kyläkaupoille uusi merkittävä ja äkillinen toimintaympäristön muutostekijä, raportin luvussa 1 kuvattujen pitempään jatkuneiden muutostekijöiden rinnalla. On myös mahdollista, että korona jättää syvempiä jälkiä kyläkauppojen toimintaympäristöön, muun muassa pysyvästi lisääntyneen etätyöskentelyn ja kakkos-/vapaa-ajan asumisen muodossa, millä taas on vaikutuksia kauppojen asiakaskantaan. Koronan aikaansaamia vaikutuksia kyläkauppojen liiketoimintaan sekä muita mahdollisia koronan vaikutuksia kyläkauppoihin korotettiin sekä tässä arvioinnissa toteutetulla että maa- ja metsätalousministeriön vuoden 2020 heinäkuussa toteutetulla kyläkauppakyselyllä (MMM 2020).

Arvioinnissa kaikille kyläkauppatuen hakijoille kohdennettu kysely toteutettiin ajankohtana, jolloin koronaepidemian puhkeamisesta Suomessa oli kulunut hieman reilu vuosi. Kyselyssä tiedusteltiin koronapandemian vaikutusta kauppojen myynti- ja asiakasmääriin (kuva 3). Noin puolella (51 %) kyselyyn vastanneista kaupoista myynti oli kasvanut ja neljäsosalla (25 %) pienentynyt. Noin viidesosa (18 %) arvioi, että muutosta myynnissä ei ollut tapahtunut, ja 5 prosenttia ei osannut arvioida muutosta.

Asiakasmäärien kohdalla tulos on myyntimäärän kanssa samansuuntainen (kuva 3). 41 prosenttia arvioi asiakasmäärän lisääntyneen, 29 prosenttia vähentyneen, ja 28 prosenttia arvioi, että muutosta ei ollut tapahtunut. Loput 2 prosenttia ei osannut arvioida muutosta.

Kuva 3. Koronapandemian vaikutukset liiketoimintaan (n=130). (Kysymys. *Mitä vaikutuksia koronapandemialla on ollut kyläkauppanne toimintaan myynnin osalta?* & Kysymys. *Mitä vaikutuksia koronapandemialla on ollut kyläkauppanne toimintaan asiakasmäärän osalta?*)

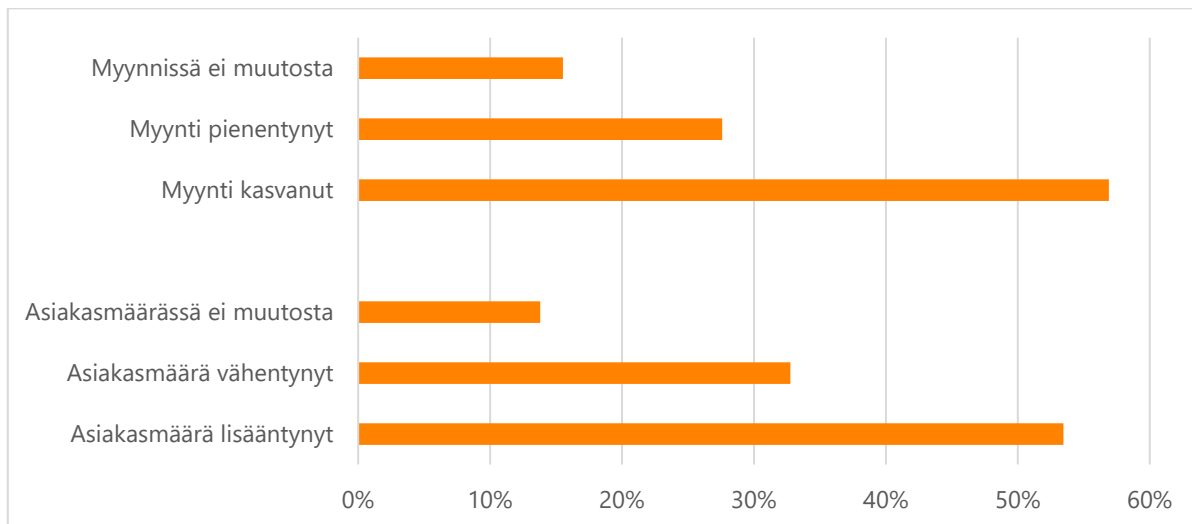
Yhteen vetäen voidaan todeta, että niin myynti- kuin asiakasmäärät olivat suuremmassa osassa kyläkauppoja lisääntyneet kuin vähentyneet. Toisaalta huomattavalla osalla määrät olivat pienentyneet ja niin ikään huomattavalla osalla muutosta ei ollut tapahtunut. Myönteisen ja kielteisen tukipäätöksen saaneiden välillä vastauksissa ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa.

Koronapandemian muut vaikutukset kyläkaupan toimintaan olivat vastaajien (76 avovastausta) mukaan hyvin moninaisia. Samoja asioita tuotiin esille sekä positiivisessa että negatiivisessa valossa, mutta kaiken kaikkiaan erityisesti työn määrä oli kasvanut. Osa vastaajista kertoi asiakasmäärien lisääntyneen muun muassa siitä syystä, että pienessä kaupassa asiointi koetaan turvallisemmaksi kuin isossa kaupassa. Asiakkaiden joukossa oli enemmän sekä oman alueen vakinaisia asukkaita että vapaa-ajan asukkaita, jotka tekivät etätöitä mökeillään. Tämä kehitys on ollut näkyvässä jo ennen koronapandemiaa: etätö ja vapaa-ajan asunnolla oleskelu ovat lisääntyneet. Maaseutubarometrin 2020 mukaan 37 prosenttia 25–44 -vuotiaista suomalaisista uskoo omistavansa vapaa-ajan asunnon maaseudulla 10 vuoden kuluttua (Pyysiäinen & Vihiinen 2020).

Osa vastaajista oli puolestaan sitä mieltä, että koronan myötä monet asioivat mieluummin isoissa marketeissa. Koronan myötä myös tavaroiden nouto- ja kuljetuspalvelut olivat lisääntyneet, minkä osa koki eduksi ja osa puolestaan näki työmäärän kasvaneen liikaa, sillä palveluja hyödynnettiin erityisesti isompien ostosten tekoon. Osa mainitsi muutoksia tuotevalikoimassa, joillakin valikoima oli laajentunut ja tavarankierto nopeutunut, ja joillakin valikoimaa oli vastaavasti jouduttu pienentämään hitaan kierron vuoksi. Koronarajoitusten myötä suljetut kahviot ja vastaavat ravitsemispalvelut olivat vähentäneet joidenkin kauppojen asiakkaita ja myyntiä. Toisaalta hygienian ylläpito (lisääntynyt siivoustarve, desinfiointiaineet, maskit jne.) ja erinäiset hygienia- ja turvaohjeistukset asiakkaille olivat lisänneet kuluja ja työtä, joka ei tuota kaupalle mitään. Muutama vastaaja mainitsi, että työntekijöitä oli jouduttu lomauttamaan ja vastaavasti yrittäjän työpäivät olivat pidentyneet. Lisäksi muutamissa vastauksissa nostettiin esille huoli siitä, että henkilökunnan mahdollinen sairastuminen johtaisi kaupan sulkemiseen.

Maa- ja metsätalousministeriön heinäkuussa 2020 toteuttaman, kyläkauppatuen saaneille kyläkaupoille kohdennetun kyselyn (MMM 2020) ajankohtana koronan puhkeamisesta Suomessa oli kulunut vajaat puoli vuotta. Tässä arvioinnissa toteutetun kyselyn tavoin maa- ja metsätalousministeriön kyselyssä kartoitettiin koronapandemian vaikutusta kyläkauppajen liiketoimintaan asiakasmäärän ja myynnin kehittymisen näkökulmasta. Lisäksi kyselyyn vastaajien oli mahdollista kirjoittaa avoimella vastauksella koronapandemian muita vaikutuksia.

Runsaalla puolella (57 %) vastanneista myynti oli kasvanut, mutta toisaalta reilulla neljäsosalla (28 %) myynti oli pienentynyt. Loput (16 %) arvioivat, että myynnissä ei ollut tapahtunut muutosta. Niin ikään runsaalla puolella (53 %) vastanneista asiakasmäärä oli lisääntynyt. Kolmasosalla (33 %) asiakasmäärä oli vähentynyt, ja lopuilla 14 prosentilla asiakasmäärässä ei ollut tapahtunut muutosta. (Kuva 4, MMM 2020.) Vajaa vuosi myöhemmin tässä arvioinnissa toteutettuun kyselyyn verrattuna tulos on samansuuntainen.

Kuva 4. Koronapandemian vaikutukset liiketoimintaan (Kysymys: *Mitä vaikutuksia koronapandemialla on ollut liiketoimintaanne?*) Lähde: MMM:n heinäkuussa 2020 kyläkauppaputuen saaneille kyläkaupoille kohdennettu kysely (n=58) (MMM 2020).

Maa- ja metsätalousministeriön vuonna 2020 toteuttaman kyselyn koronapandemian vaikutuksiin liittyvissä avoimissa vastauksissa kerrottiin koronapandemian monista vaikutuksista. Osalla kyläkaupoista asiakasmäärä oli pienentynyt huomattavasti, ja pandemian vuoksi myös monia erikoispalveluita kuten ruoka- ja majoituspalveluita oli jouduttu sulkemaan kevään 2020 ajaksi. Toisaalta vakituiset asiakkaat olivat jossain määrin lisänneet ostosmääriään, ja lisäksi osalla kaupoista myös kausi- ja vapaa-ajan asukkaiden osuus kevään asiakaskunnasta oli kasvanut huomattavasti. Lisäpalveluna tarjottu kotiinkuljetus- ja keräilypalvelu sekä lisääntyneet hygieniavaatimukset olivat kasvattaneet monien kauppiaiden työmäärää. Osalla kaupoista alueen yleisötapahtumien peruminen ja koulujen kiinniolo olivat pienentäneet liikevaihtoa. Yhteenvetona voidaan todeta, että osa kaupoista oli hyötynyt lisääntyneestä asiakasmäärästä ja asiakkaiden ostokäyttäytymisen muutoksesta pandemian aikana, kun taas osalle kyläkaupoista pandemia oli aiheuttanut liikevaihdon pienenemistä asiakasmäärän vähentyessä. (MMM 2020.)

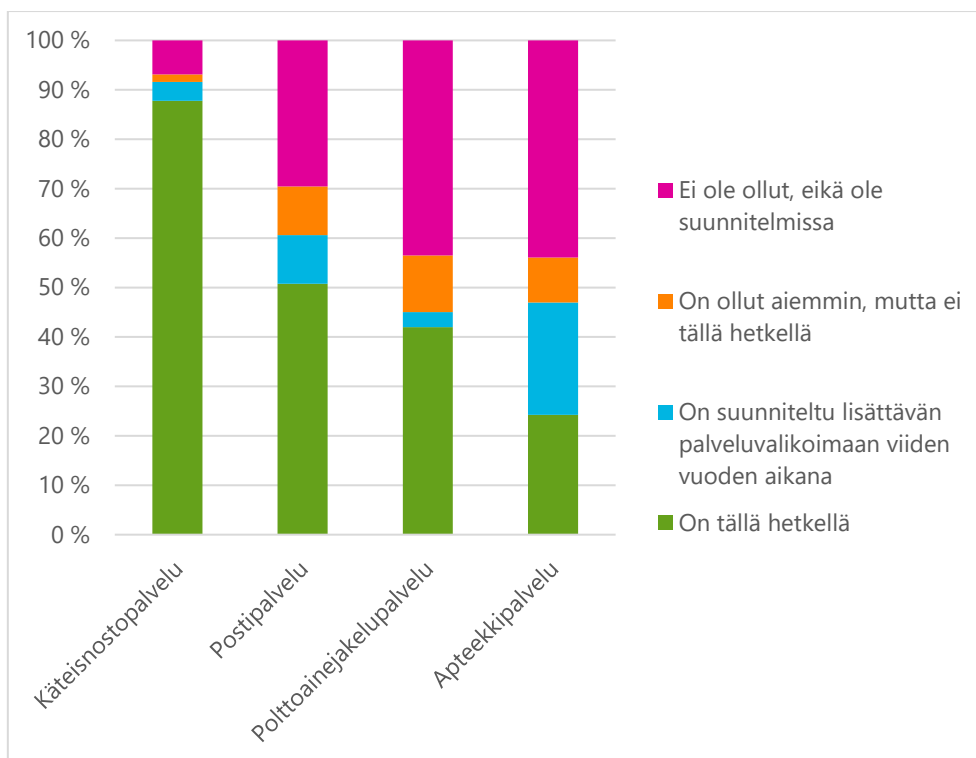
4.1. Kyläkauppojen ominaisuudet

4.1.1. Palveluvalikoima

Kyläkauppa-avustuksen myöntämisen yhtenä edellytyksenä oli, että hakija sitoutui 1.1.2020–30.6.2021 välisenä aikana tarjoamaan päivittäistavarakauppapalvelun lisäksi vähintään yhtä seuraavista kaupallisista palvelukokonaisuuksista: postipalvelu, käteisnostopalvelu, apteekkipalvelu, polttoainejakelupalvelu. Arvioinnissa toteutetun kyselyn mukaan kyläkauppojen yleisin oheispalvelu oli käteisnostopalvelu (88 % vastaajista). Erilaisia postipalveluita oli noin puolella (52 %) vastaajista, polttoainejakelupalveluita 42 prosentilla vastaajista sekä apteekkipalveluita 25 prosentilla vastaajista. Kolme vastaajaa ei kertomansa mukaan tarjonnut mitään näistä palveluista, 41 vastaajaa tarjosi yhtä palvelua, 40 vastaajaa kahta palvelua, 36 vastaajaa kolmea palvelua ja 10 vastaajaa kaikkia neljää palvelua. Yleisimmin suunniteltiin (lisäys viiden vuoden aikana) apteekkipalveluiden lisäämistä palveluvalikoimaan (23 % vastaajista), mutta 3–10 prosenttia vastaajista suunnitteli myös muiden palveluiden lisäämistä. Yleisimmät palvelut, joita

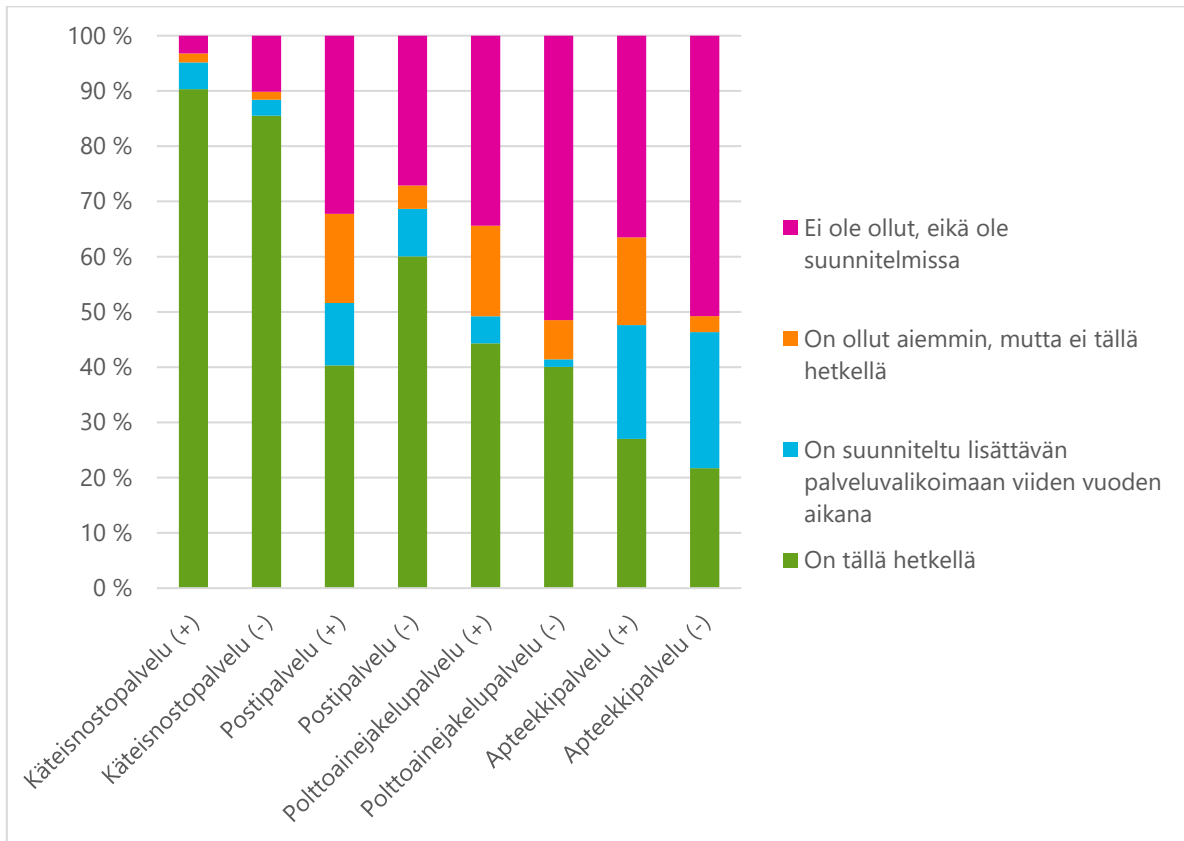
vastanneissa kaupoissa ei ollut tarjottu eikä ollut suunnitelmassakaan tarjota, olivat polttoainejakelupalvelut (44 %) ja apteekkipalvelut (45 %). (kuva 5.) Muutama vastaaja kertoi epäonnistuneista yrityksistään saada posti- ja apteekkipalveluita palveluvalikoimaansa.

Kuva 5. Kyläkauppataukea hakeneiden kauppojen palvelutarjonta (n=130).

Vastaajilla oli mahdollisuus kertoa myös muista tarjoamistaan tai suunnitelmissa olevista palveluista. Yleisimmin (yhteensä 163 avovastausta) mainittiin Veikkaus (23 mainintaa), erilaiset ravitsemispalvelut, kuten kahviot ja baarit (22 mainintaa), kotiinkuljetukset (19 mainintaa), Matkahuolto ja Schenker (molemmat 15 mainintaa) sekä Alko tai Alkon noutopiste (14 mainintaa). Muutamia mainintoja sekä yksittäisiä mainintoja tuli myös lukuisista muista palveluista, kuten kalastuslupien, postimerkkien ja rakennustarvikkeiden myynti, majoituksen vastaanotto, kirpputori, kirjastopalvelut ja erilaiset korjauspalvelut. Suunnitelmissa olevista palveluista (yhteensä 11 avovastausta) suurin osa oli yllä mainittuja yleisimpiä palveluita.

Kauppojen palvelutarjonnassa oli jonkin verran eroa myönteisen ja kielteisen tukipäätöksen saaneiden välillä (kuva 6). Käteisnostopalvelut, polttoainejakelupalvelut ja apteekkipalvelut olivat hieman yleisempiä myönteisen tukipäätöksen saaneissa kyläkaupoissa (ero muutamia prosenttiyksikköjä). Sen sijaan postipalvelut olivat selvästi yleisempiä kielteisen tukipäätöksen saaneissa kaupoissa (ero lähes 20 prosenttiyksikköä). Myönteisen tukipäätöksen saaneissa oli myös suhteessa enemmän sellaisia vastaajia, joilla oli ollut aiemmin apteekkipalveluita, polttoainejakelupalveluita ja postipalveluita. Esimerkiksi apteekkipalveluiden osalta ero oli yli viisinkertainen verrattuna kielteisen tukipäätöksen saaneisiin. Koska myönteisen tukipäätöksen saadakseen kyläkaupan oli sijaittava harvaan asutulla maaseudulla, kyselyn tulokset viittaavat siihen, että palvelutarjonta on vähentynyt muuta maaseutua enemmän harvaan asutulla maaseudulla. Oheispalveluiden tarjoamismahdollisuuteen vaikuttavat kauppiaiden ohella myös apteekkien ja Postin päätökset.

Kuva 6. Kauppojen palvelutarjonta tukipäätöksen mukaan (n=130). Kuvassa (+) -merkki tarkoittaa myönteisen tukipäätöksen saaneita ja (-) -merkki kielteisen tukipäätöksen saaneita.

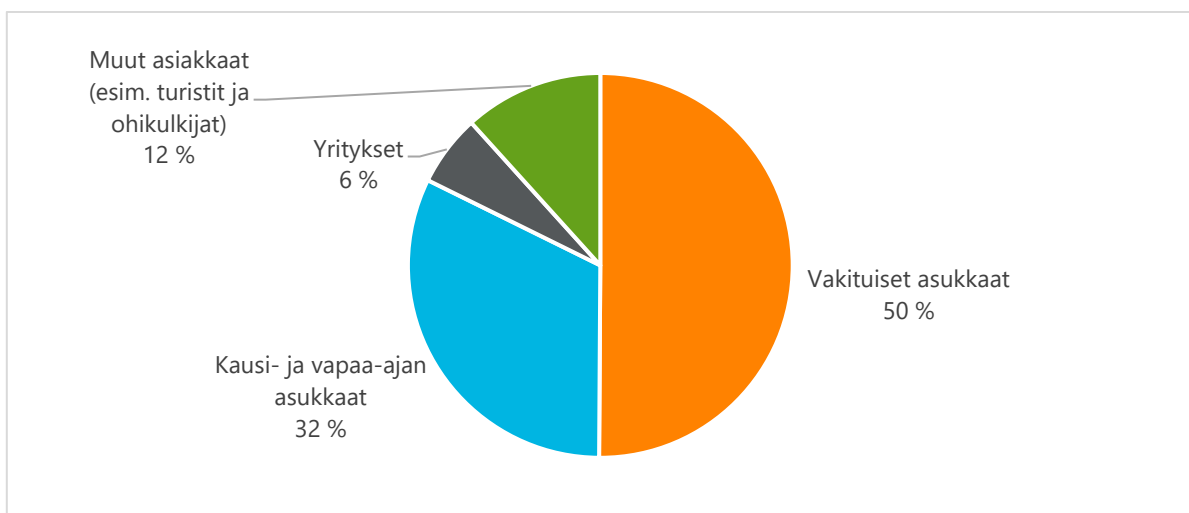
Arvioinnissa toteutetun kyselyn tulokset olivat karkeasti ottaen samansuuntaiset kuin Vuoren ym. (2017) selvityksessä sekä Ovaskan (2018) kyläkauppatuen SGEI-menettelyä varten tekevässä markkinakartoituksessa muutama vuosi aiemmin. Vuoren ym. (2017) selvitykseen liittyvässä kyselyssä palveluita oli listattu valmiiksi laajemmin, mikä selittänee ainakin osittain joidenkin palveluiden prosentuaalisissa osuuksissa (esim. Veikkaus-palvelut) esiintyviä eroja. Selvityksen mukaan kyläkauppojen suosituimpia palveluita olivat käteisnosto- (n. 70 %), Veikkaus- (n. 65 %) ja Posti (n. 60 %) -palvelut. Polttoainejakelu oli noin 45 prosentilla vastanneista. Muita tarjottuja palveluita olivat apteekkipalvelut, kotiinkuljetuspalvelut sekä kalastuslupien ja neste-kaasun myynti. Noin 5 prosenttia (68 kyläkaupasta) ei tarjonnut päivittäistavarakauppaa täydentäviä palveluita, ja uusia täydentäviä palveluita oli aikeissa ottaa käyttöön vain jokunen myymälä. Eniten kiinnostusta (tulevan kahden vuoden sisällä tarjontaan otettavista palveluista) herättivät Veikkauksen palvelut, kahvilapalvelut sekä apteekin noutopiste tai palvelupiste. Selvityksessä todettiin kyläkauppojen palvelutarjonnan olevan jo osaltaan monipuolista kyselyssä kartoitettujen päivittäistavarakauppaa täydentävien palveluiden kohdalta. (Emt.)

Ovaskan (2018) markkinakartoituksessa selvitettiin 20 kyläkauppaesimerkillä Suomen harvaan asutulla maaseudulla sijaitsevien kyläkauppojen palvelutarjontaa. Esimerkkitapaukset oli pyritty valitsemaan mahdollisimman kattavasti eri puolilta Suomea, kuitenkin niin, että kyläkauppoja oli mukana etenkin alueilta, joilla on paljon harvaan asuttua maaseutua ja useita kyläkauppoja. Kaikki kartoituksen kohteena olleet kaupat olivat auki ympärivuotisesti, mutta niiden kesä- ja talviaukioloajat saattoivat olla erilaiset. Tarkasteltavat palvelut olivat yhdenmukaiset kyläkauppa-avustuksen tukiehdossa ja arviointia varten toteutetussa kyselyssä esitettyjen

palveluiden kanssa: käteisnosto, postipalvelut, apteekkipalvelut ja polttoaineiden myynti. Markkinakartoituksen mukaan kaikissa (20) kyläkaupoissa oli muitakin palveluita kuin päivittäistavaramyyntiä. Lähes kaikissa (18) oli käteisnostomahdollisuus kassalta. Polttoaineita myi 13 kauppa. Postin palveluita tarjosi yhdeksän kauppa ja apteekkipalveluita kuusi kauppa. (Emt.)

4.1.2. Asiakaskunta

Arvioinnissa toteutetun kyselyn mukaan kauppojen asiakasryhmissä on runsaasti vaihtelua (kuva 7). Koko kalenterivuosi huomioituna vakituisten asukkaiden osuus asiakaskunnasta vaihteli vastauksissa 5–95 prosentin välillä, kausi- ja vapaa-ajan asukkaiden 2–85 prosentin välillä, yritysten osuus 0–50 prosentin välillä ja muiden asiakkaiden osuus 0–55 prosentin välillä. Keskimäärin asiakasryhmät jakautuivat kuitenkin seuraavasti: tärkein ryhmä oli vakituiset asukkaat (50 % asiakkaista), toiseksi tärkein kausi- ja vapaa-ajan asukkaat (32 % asiakkaista), kolmanneksi tärkein muut asiakkaat, kuten turistit ja ohikulkijat (12 % asiakkaista), sekä viimeisenä yritykset (6 % asiakkaista). Avointen vastausten perusteella eri asiakasryhmien osuudet vaihtelevat kuitenkin usein sesonkien mukaan, ja erityisesti kausi- ja vapaa-ajan asukkaiden osuudet kasvavat huomattavasti kesäkuukausina.

Kuva 7. Kyläkauppataukea hakeneiden kauppojen asiakasryhmät (n=130).

Vastauksissa oli jonkin verran eroa myönteisen ja kielteisen tukipäätöksen saaneiden välillä. Kielteisen tukipäätöksen saaneilla vakituisten asiakkaiden keskimääräinen osuus (57 %) oli 15 prosenttiyksikköä suurempi kuin myönteisen tukipäätöksen saaneilla (42 %). Vastaavasti kausi- ja vapaa-ajan asukkaiden keskimääräinen osuus oli kielteisen tukipäätöksen saaneilla (28 %) pienempi kuin myönteisen tukipäätöksen saaneilla (38 %), kuin myös muiden asiakkaiden, kuten turistien ja ohikulkijoiden keskimääräinen osuus (kielteisen tukipäätöksen saaneet 9 %, myönteisen tukipäätöksen saaneet 14 %). Yrityksiä saaneiden keskimääräinen osuus oli molemmissa ryhmissä samansuuruinen (6 %).

Ero vakituisten sekä kausi- ja vapaa-ajan asukkaiden osuuksissa myönteisen ja kielteisen tukipäätöksen saaneiden vastauksia vertailtaessa tuntuu luonteelta sikäli, että harvaan asutulla maaseudulla on suhteellisesti eniten kausi- ja vapaa-ajan asukkaita. Suomen ympäristökeskuksen paikkatietopohjaisesta kaupunki-maaseutu-alueuokituksesta kuntatasolle yleistetyn

kaupunki-maaseutu-luokituksen mukaan ulkopaikkakuntalaisten kesämökin omistajien asuntokuntien henkilöiden eli kesäasukkaiden osuus harvaan asutun maaseudun kunnissa vuonna 2019 oli 53 prosenttia, kun vastaava osuus oli ydinmaaseudun kunnissa 24 prosenttia, kaupunkien läheisissä maaseutukunnissa 18 prosenttia ja kaupunkikunnissa 3 prosenttia (Tilastokeskus. Maaseutuindikaattorit; myös alueluokituksen, kesäasukkaan ja kesämökin määritelmä kuvattuna tarkemmin kyseisessä lähteessä). Tosin kyläkauppatuen saannin ehtona oli paikkatie-topohjainen, ei siitä kuntatasolle yleistetty kaupunki-maaseutu-alueluokitus.

4.2. Kyläkauppatuen toteutus ja vaikutukset

4.2.1. Tuen hakuprosessi

Päivittäistavarakauppapalveluiden tukeminen monipalvelukeskuksina -kokeiluhankkeen toteutusta kuvaavassa maa- ja metsätalousministeriön muistiossa (MMM 2020) todetaan, että kyseisen avustuksen toimeenpanossa pyrittiin mahdollisimman yksinkertaiseen menettelyyn. Tuesta laadittiin kokeiluluontoinen, niin asiakkaalle kuin viranomaiselle mahdollisimman yksinkertainen hakulomakepohja. Tuenhakijoilta kysyttiin hakuvaiheessa ainoastaan tuen saamisen kannalta välttämättömiä asioita. Käytössä oli sekä paperinen hakulomake että sähköinen hakupohja. Kyläkauppatuen toimeenpanovaiheessa käytettiin sähköistä Hyrrä-järjestelmää. (Emt.)

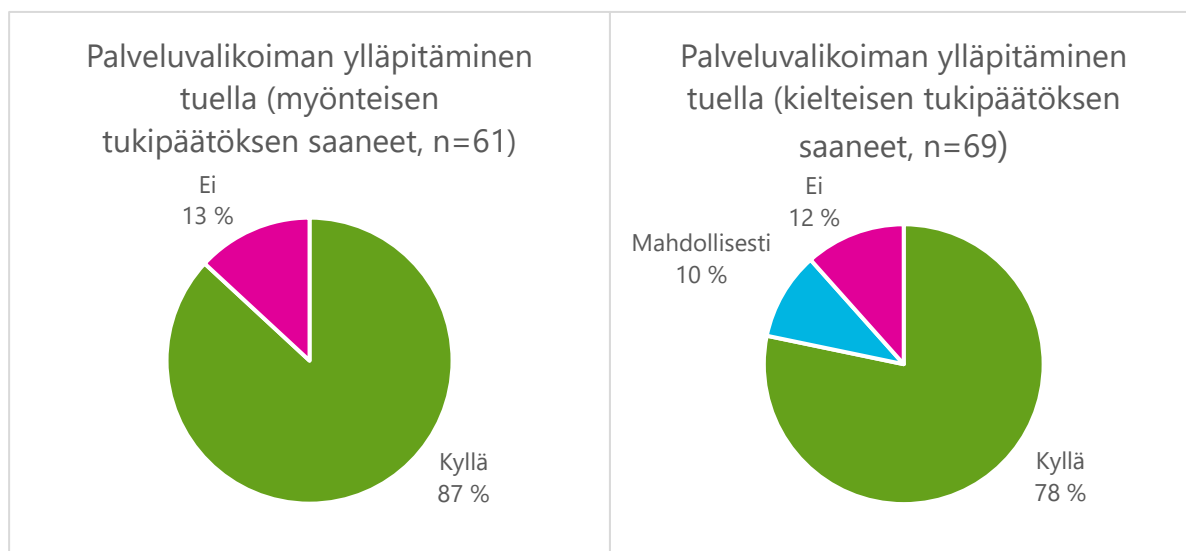
Maa- ja metsätalousministeriön muistion (MMM 2020) mukaan kyläkauppatuen hakemista Hyrrän kautta voidaan pitää onnistuneena, sillä yhteydenottoja tekniseen tukeen tuli huomattavasti vähemmän kuin muihin Hyrrässä toimeenpantaviin tukiin. Tuen toimeenpano oli onnistuttu tekemään helpoksi ja yksinkertaiseksi myös viranomaiselle. Tuen maksamista varten Hyrrään laadittiin automaattinen maksutoiminto, minkä vuoksi maksu asiakkaalle saatiin suoritettua järjestelmässä erittäin helposti ja yksinkertaisesti ilman erillistä maksuhakemusta, vain niin sanotusti yhden napin painalluksella. Järjestelmään luotu yksinkertainen maksutoimintomalli oli onnistunut. Kyseistä ominaisuutta ja menettelyä voidaankin hyödyntää tulevaisuudessa. (Emt.)

Maa- ja metsätalousministeriön heinäkuussa 2020 toteuttamassa, kyläkauppatuen saaneille kyläkaupoille kohdennetussa kyselyssä 97 prosenttia eli 57 kaikkiaan 59 vastaajasta ilmoitti tuen hakuprosessin olleen selkeä. Siten tulos tukee maa- ja metsätalousministeriön muistiossa (MMM 2020) edellä esitettyä kuvausta hakuprosessin yksinkertaisuudesta. Halutessaan vastausta sai perustella avoimella vastauksella. Näissä (9 avoimen vastauksen jättänyttä) tuen hakemisen selkeinä puolina pidettiin hakulomakkeen selkeyttä. Lisäksi mainittiin lisätiedon ja neuvojen saannin helppous. (MMM 2020.)

Käsillä olevassa arvioinnissa kaikille kyläkauppatuen hakijoille kohdennetussa kyselyssä tuen hakuprosessin selkeyttä kysyttiin kielteisen tukipäätöksen saaneilta hakijoilta (n=68). Vastaajista 45 (66 %) piti hakuprosessia selkeänä ja heistä 9 perusteli kantaansa avoimella vastauksella. Perusteluiden mukaan ohjeistus oli selkeää eikä vaatinut liikaa paperitöitä. Myös omaan aiempaan kokemukseen hakemusten täytöstä vedottiin. Vastaajista 23 (34 %) oli kuitenkin sitä mieltä, että tuen hakuprosessi ei ollut selkeä. Avoimissa vastauksissa (16 vastaajaa) suurin osa toi esille tuen aluerajaukseen (harvaan asuttu maaseutu) ja sen määrittelyyn liittyvät epäselvyydet. Lisäksi muutama vastaaja kertoi saaneensa ristiriitaista ohjeistusta hakuprosessin edetessä muun muassa yritysneuvojien suunnalta.

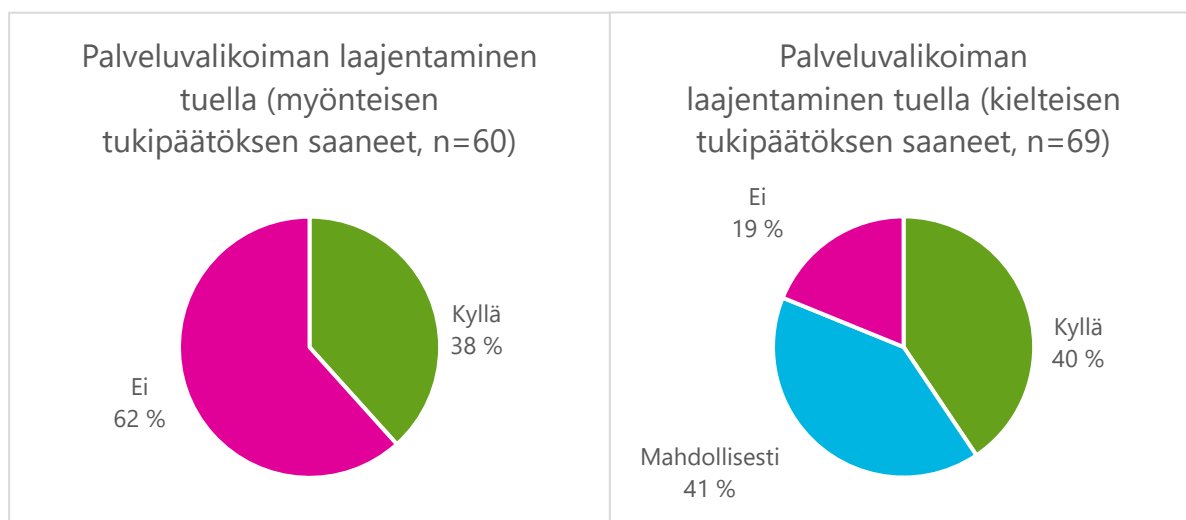
4.2.2. Tuen käyttökohteet

Arvioinnissa toteutetussa kyselyssä selvitettiin erikseen kyläkauppatuen käyttöä palveluvalikoiman ylläpitämiseen ja palveluvalikoiman laajentamiseen. Myönteisen ja kielteisen tukipäätöksen saaneiden näkemyksiä kysyttiin molempiin kohtiin erillisin kysymyksin. Myönteisen tukipäätöksen saaneista 87 prosenttia kertoi käyttäneensä tukea ensisijaisesti nykyisen palveluvalikoiman ylläpitämiseen, ja 78 prosenttia kielteisen tukipäätöksen saaneista arvioi, että olisi käyttänyt tukea ensisijaisesti nykyisen palveluvalikoiman ylläpitämiseen (kuva 8).

Kuva 8. Tuen ensisijainen käyttö palveluvalikoiman ylläpitämiseen (n=130).

Myönteisen tukipäätöksen saaneista 38 prosenttia kertoi käyttäneensä tukea palveluvalikoiman laajentamiseen, ja lähes yhtä suuri osuus, 40 prosenttia, kielteisen tukipäätöksen saaneista arvioi, että olisi pyrkinyt laajentamaan tuella palveluvalikoimaansa (kuva 9).

Kuva 9. Palveluvalikoiman laajentaminen tuella (n=129).

Ruokaviraston kyläkauppatuen saajille kohdennetun seurantakyselyn vastausten (82 kpl) mukaan myönnetty avustus oli aina käytetty tukipäätöksen mukaisesti lukuun ottamatta tapauksia,

jossa kyläkauppa oli lopettanut toimintansa. Tukea oli useimmiten käytetty monipuolisesti useisiin eri kohteisiin, joista yleisimmin mainittiin erilaiset laiteinvestoinnit (noin puolet vastaajista). Investointeihin liittyen mainittiin erityisesti kylmäkaluston uusiminen tai huolto, mutta tuen avulla oli hankittu myös muun muassa ilmalämpöpumppuja, aggregaatteja, kuljetuskalustoa ja kassakoneita. Toiseksi yleisin tuen käyttökohde (noin kolmasosa vastaajista) oli erilaiset kiinteät ja yksittäiset maksut ja kulut, kuten vuokrat, sähkölaskut ja lupamaksut. Lähes yhtä usein mainittiin myös tuen käyttö henkilöstön palkkakuluihin. Noin neljäsosa vastaajista kertoi käyttäneensä tukea palveluiden laajentamiseen tai kehittämiseen, kuten kuljetus- ja noutopalveluihin. Reilu kymmenesosa oli käyttänyt tukea toimitilojen rakentamis- ja remontointikuluihin kuin myös tuotehankintoihin/tuotevalikoiman laajentamiseen. Joitakin mainintoja oli myös esimerkiksi tuen käytöstä "toiminnan pyörittämiseen" ilman tarkempia erittelyjä, koronasta aiheutuvien kulujen kattamiseen ja markkinointiin. Vastauksista ilmeni myös, että kaikki eivät olleet vielä käyttäneet koko tukea. Tuen käyttöön liittyvät suunnitelmat olivat kuitenkin samankaltaisia kuin jo toteutuneet käyttötoimet. (Ruokavirasto 2021.)

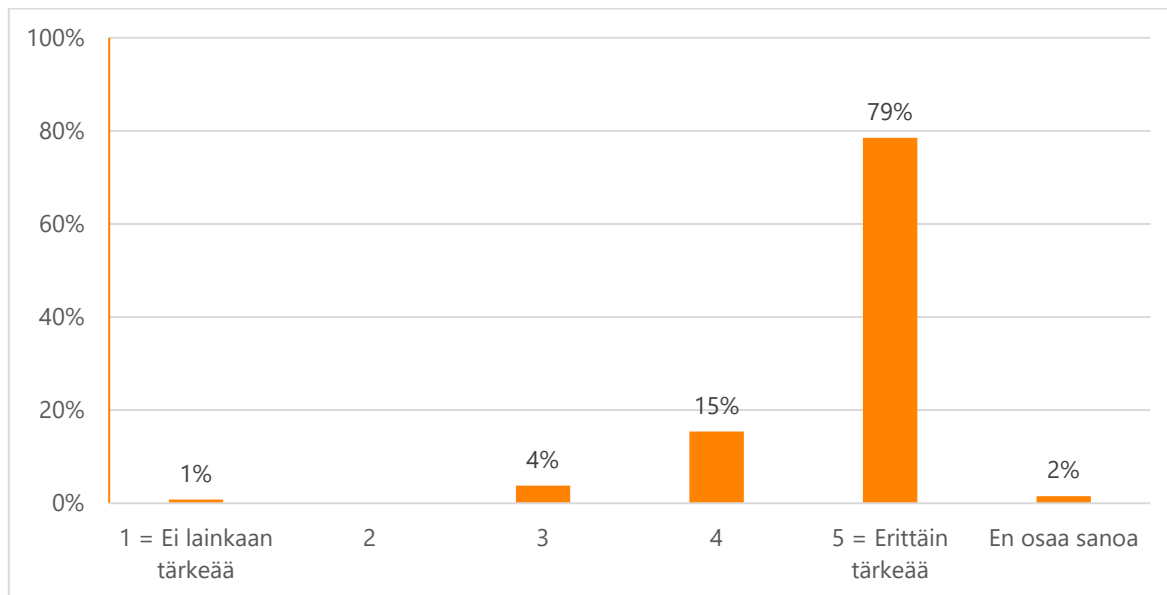
Arvioinnissa toteutetun kyselyn yhteydessä vastaava avoin kysymys tuen käytöstä (Mihin olisitte käyttänyt kyläkauppatukea?) esitettiin ainoastaan kielteisen tukipäätöksen saaneille. Myös kielteisen tukipäätöksen saaneista noin puolet olisi kertomansa mukaan käyttänyt tukea erilaisiin laiteinvestointeihin. Tässäkin vastaajajoukossa mainittiin pääasiassa kylmäkaluston uusimisen tarve, mutta muutamia vastauksia annettiin myös aurinkosähköjärjestelmään sekä kuljetuskalustoon liittyviin investointeihin. Toiseksi yleisin tuenkäyttökohde (noin kolmasosa vastanneista) olisi ollut palveluiden ja toiminnan kehittäminen yleisesti, mitä ei pääosin eritelty tarkemmin, mutta muutama vastaaja mainitsi esimerkiksi verkkokaupan ja kotiinkuljetusten kehittämisen. Muita melko yleisiä (yli 10 vastausta) tuenkäyttökohteita olisivat olleet toimitiloissa tehtävät remontit, nykyisen tai lisähenkilöstön palkkakulut sekä erilaiset tuotehankinnat tai tuotevalikoiman laajentaminen. Lisäksi tukea olisi mahdollisesti käytetty muun muassa muihin yleisiin ja määrittelemättömiin kuluihin, toiminnan ylläpitoon, markkinointiin, kauppiaan lomaniidon mahdollistamiseen, tapahtumiin ja asiakaskyselyihin. Vain yhdessä vastauksessa mainittiin suoraan koronan aiheuttamat menetykset.

Myönteisen ja kielteisen tukipäätöksen saaneet toivat esille pitkälti samoja asioita tuen käyttöön liittyen, vaikka joitakin käyttökohteita nousi molemmissa vastaajajoukoissa hieman useammin esille kuin toisessa.

4.2.3. Tuen vaikutukset

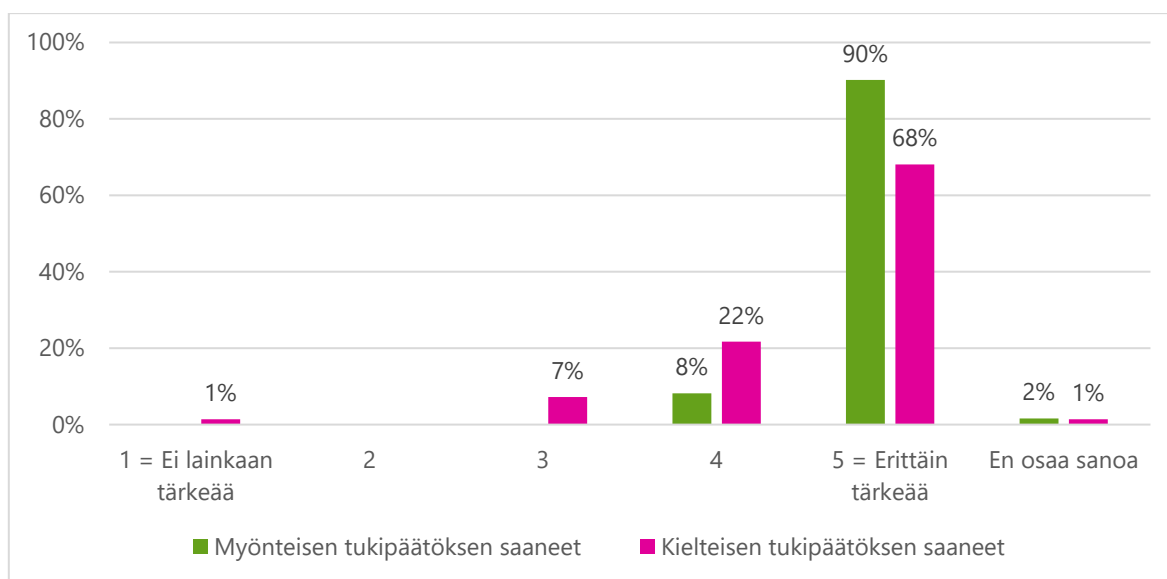
Arvioinnissa toteutetussa kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan kyläkauppojen tukemisen tärkeyttä oman toimintansa jatkumisen kannalta asteikolla *1=ei lainkaan tärkeää – 5=erittäin tärkeää, en osaa sanoa*. Kyläkauppojen tukemista pidettiin varsin tärkeänä (kuva 10), sillä 79 prosenttia vastaajista piti tukea erittäin tärkeänä vastausten keskiarvon ollessa 4,7 (myönteisen tukipäätöksen saaneet ka. 4,9 ja kielteisen tukipäätöksen saaneet ka. 4,6). Tuen tärkeyden arviointiin liittyvissä perusteluissa (78 avovastausta) nousi esille erityisesti investointeihin ja peruskorjauksiin liittyviä seikkoja, sillä laitteiston uusiminen ja erityisesti vanhempien liiketilöiden remontointi on kallista, eikä kyläkauppojen pieni kate riitä sellaiseen. Toisaalta moni koki, että tuki on tarpeellista toiminnan ylläpidon, jatkuvuuden ja kilpailukyvyn kannalta, sillä toiminta voi olla hyvin sesonkiluonteista ja asiakasmäärät alhaisia talviaikaan. Samaan aikaan erinäiset kiinteät kulut ja lupamaksut pysyvät kuitenkin samana. Muutamat vastaajat kertoivat tuen mahdollistavan apu-työvoiman palkkaamisen ja sitä myöten myös parantavan yrittäjän omaa jaksamista. Lisäksi esille tuotiin kylän elinvoimaisuuteen ja kulttuuriperinteen säilyttämiseen liittyviä

perusteluita, sekä nähtiin, että kauppapalveluiden saatavuus on tärkeä turvata alueen iäkkäille asukkaille, lisäten myös alueen vetovoimaa. Myös kyselyn muissa vastauksissa tuotiin esille yleisesti kyläkauppojen alueellista merkitystä ja toimintaa monipalvelukeskuksina, joista asiakkaat usein saavat päivittäistavaroiden lisäksi apua mitä erinäisimpiin asioihin.

Kuva 10. Kyläkauppatuen tärkeys (n=130). (Kysymys. Kuinka tärkeänä pidätte kyläkauppojen tukemista oman kyläkauppanne toiminnan jatkumisen kannalta?)

Vastauksissa oli hieman eroja myönteisen ja kielteisen tukipäätöksen saaneiden välillä (kuva 11). Myönteisen tukipäätöksen saaneet pitivät tukea hieman tärkeämpänä, sillä 90 prosenttia heistä piti tukea erittäin tärkeänä ja kielteisen tukipäätöksen saaneista vastaava osuus oli 68 prosenttia.

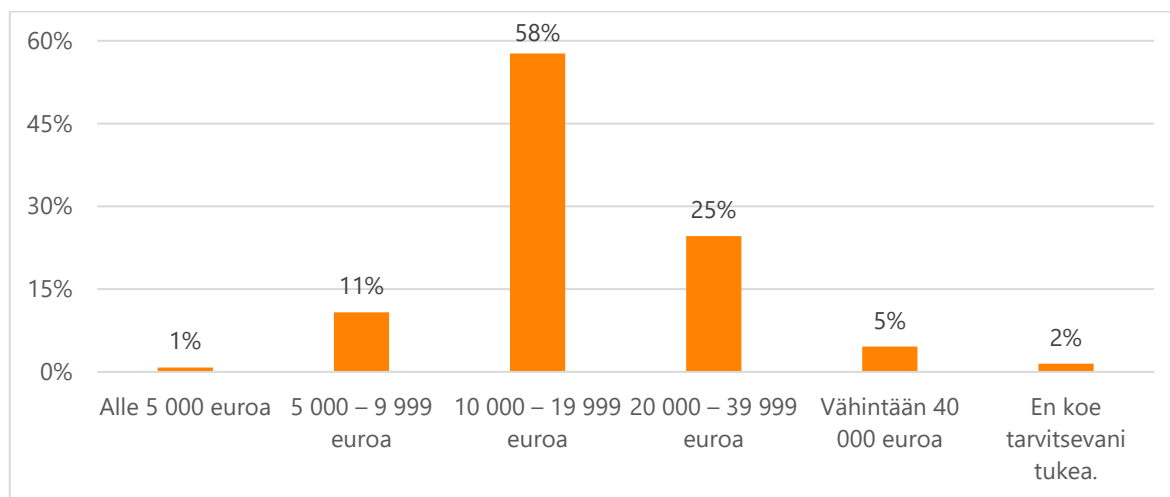

Kuva 11. Kyläkauppatuen tärkeys tukipäätöksen mukaan (n=130). (Kysymys. Kuinka tärkeänä pidätte kyläkauppojen tukemista oman kyläkauppanne toiminnan jatkumisen kannalta?)

Tulokset olivat samansuuntaiset kuin maa- ja metsätalousministeriön heinäkuussa 2020 toteuttamassa, kyläkauppatuen saaneille kyläkaupoille kohdennetussa kyselyssä. Vastaajia pyydettiin tällöin arvioimaan kyläkauppojen tukemisen tärkeyttä tulevaisuudessa oman toiminnan jatkumisen kannalta sekä kyläkauppatuen hyötyä kaupan liiketoiminnalle. Kysymyksistä ensin mainittuun vastattiin asteikolla 1–10 (1=ei tärkeä ja 10=hyvin tärkeä). Vastausten keskiarvo oli 9,4 ja mediaaniluku 10. Yli 90 prosenttia vastaajista ilmoitti pitävänsä kyläkauppojen tukemista tulevaisuudessa oman toimintansa jatkumisen kannalta hyvin tärkeänä. Jälkimmäiseen kysymykseen 58 eli 98 prosenttia vastaajista vastasi kyllä, ja ainoastaan yksi vastaaja eli 2 prosenttia antoi ei-vastauksen. Kyläkauppatuen koettiin siten olevan erittäin hyödyllinen liiketoiminnalle. (MMM 2020.)

Niin ikään Ruokaviraston toteuttamassa kyläkauppatuen saajille kohdennetussa kyläkauppatuen käytön seurantakyselyssä kysyttiin tuen merkityksestä. 78 vastauksessa todettiin, että tuki olisi tarpeellinen myös jatkossa kaupan toiminnan jatkumisen kannalta. Lopuissa 3 vastauksessa todettiin, että tuki ei olisi tarpeellinen jatkossa kaupan toiminnan jatkumisen kannalta. Näistä yhdessä tuen tarpeettomuus johtui eläköitymisestä ja kaupan toiminnan lopettamisesta. Myös Ruokaviraston kyselyn vastauksissa perusteltiin tuen tarpeellisuutta muun muassa sillä, että se mahdollistaa tai tukee kyläkauppojen toiminnan jatkuvuutta ja ympärivuotista toimintaa, mahdollistaa erilaisia ja useimmiten välttämättömiä investointeja, sekä mahdollistaa laajemman palveluvalikoiman pitoa ja apu työvoiman palkkaamisen. (Ruokavirasto 2021.)

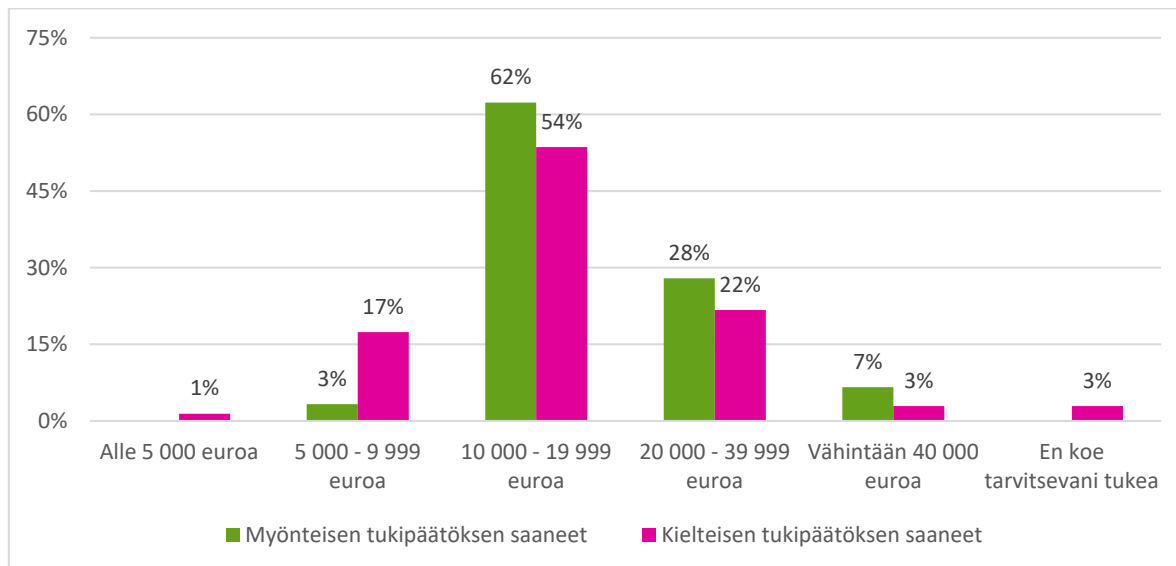
Käsillä olevassa arvioinnissa toteutetussa kyselyssä selvitettiin riittävän kyläkauppatuen suuruutta (kuva 12). Suurin osa, 58 prosenttia vastaajista arvioi, että 10 000–19 999 euron vuotuisen jatkuva tukisumma olisi riittävä hänen kaupallensa toiminnan jatkumisen turvaamiseksi ja palvelujen ylläpitämiseksi. Vastaajista 25 prosentin mielestä riittävä tukisumma olisi 20 000–39 999 euroa, 11 prosentin mielestä 5 000–9 999 euroa ja 5 prosentin mielestä vähintään 40 000 euroa. Yhden vastaajan mielestä alle 5 000 euroa olisi riittävä, ja 2 vastaajaa ei kokenut tarvitsevänsä tukea.

Kuva 12. Riittävän kyläkauppatuen suuruus (n=130). (Kysymys. *Minkä suuruisella vuotuisella, jatkuvalla tukisummalla olisi riittävä merkitys kyläkaupallenne toiminnan jatkumisen turvaamiseksi ja palvelujen ylläpitämiseksi?*)

Riittävän tukisumman koko vaihteli hieman sen mukaan, oliko vastaajalle myönnetty kyläkauppatukea vai ei (kuva 13). Myönteisen tukipäätöksen saaneista 97 prosenttia arvioi riittäväksi tukisummaksi vähintään 10 000 euroa. Kielteisen tukipäätöksen saaneista vastaava osuus oli 78 prosenttia.

Kuva 13. Riittävän kyläkauppatuen suuruus tukipäätöksen mukaan (n=130). (Kysymys. *Minkä suuruisella vuotuisella, jatkuvalla tukisummalla olisi riittävää merkitystä kyläkaupallenne toiminnan jatkamisen turvaamiseksi ja palvelujen ylläpitämiseksi?*)

Alle 10 000 euron tukisummia riittävänä pitävät perustelivat (10 avovastausta), että tuki riittäisi esimerkiksi sesonkihenkilöstön palkkaamiseen, nykyisen tilanteen ylläpitoon, erilaisiin lupamaksuihin, valikoiman parantamiseen tai hintatason kilpailukykyisenä pitämiseen. Ne vastaajat, jotka kannattivat 10 000–19 999 euron suuruisia tukisummaa (30 avovastausta) perustelivat, että tuki mahdollistaisi muun muassa erilaisia korjaustöitä, laitehankintoja, apu työvoiman palkkaamisen, uusia lisäpalveluita ja nykyisten ylläpitoa, sekä kattaisi "hiljaisen ajan" kuluja ja auttaisi erinäisten maksujen suorittamisessa. Vähintään 20 000 euron tukisummaa kannattavat (22 avovastausta) kertoivat, että tuella pystyisi esimerkiksi uusimaan kalustoa, remontoimaan toimitiloja, nostamaan palvelutasoa ja parantamaan valikoimaa, kattamaan palkkakuluja ja muita kiinteitä kuluja, ja näin ollen lisäämään myös aukioloaikoja. Lisäksi tuki voisi turvata yrittäjän oman palkan ja mahdollistaa yrittäjälle loman pidon. Yksi vastaaja perusteli vastaustaan kohtaan "en koe tarvitsevani tukea" sillä, että tarvetta jatkuvalla tuella ei ole, mutta yksittäisissä hankinnoissa sen merkitys voi olla ratkaiseva.

Maa- ja metsätalousministeriön tukea saaneille kyläkaupoille kohdistetussa kyselyssä vastaajista 41 prosenttia ilmoitti heidän saamansa tuen olevan riittävä, kun taas 59 prosenttia vastaajista ei pitänyt tukea riittävänä (MMM 2020).

4.3. Ehdotuksia kyläkauppatuen kehittämiseksi

Kehittämisideoita vuonna 2020 jaetun kyläkauppa-avustuksen tukiehtoihin nähden tiedusteltiin avoimella kysymyksellä (81 avovastausta). Kysymyksen yhteydessä oli kuvattuna vuonna 2020 jaetun avustuksen ehdot. Kysymykseen vastanneista suurin osa, kaksi kolmasosaa (67 %, 54 vastaajaa), oli kielteisen tukipäätöksen saaneita ja loppu kolmasosa (33 %, 27 vastaajaa) myönteisen tukipäätöksen saaneita. Myönteisen ja kielteisen tukipäätöksen saaneiden vastauksissa ei ollut suuria eroja lukuun ottamatta esitettyihin tukiehtoihin myönteisesti suhtautuneita kommentteja ja aluerajausta kritisoivia kommentteja. Myönteisen tukipäätöksen saaneista noin kolmasosa kertoi esitettyjen tukiehtojen olevan riittävät, ja noin neljäsosa ei esittänyt minkäänlaisia selviä kehittämisehdotuksia. Yksikään kysymykseen vastanneista kielteisen tukipäätöksen saaneista ei kommentoinut esitettyjen tukiehtojen olevan riittäviä.

Yleisimmin kommentoitiin (noin kolmasosa vastaajista) aluerajausta ja sijaintiin liittyviä seikkoja. Erityisesti harvaan asutun maaseudun määritelmää pidettiin epäselvänä ja jopa syrjivänä. Suurin osa aluerajausta kommentoivista oli kielteisen tukipäätöksen saaneita, mutta myös myönteisen tukipäätöksen saaneista vastaajista muutama toi asian esille. Myös tuenhakuprosessin selkeyttä tarkastelevassa kysymyksessä kielteisen tukipäätöksen saaneet esittivät vastaavaa kritiikkiä. Lisäksi muutama vastaaja esitti, että tukiehto koskien kilometrirajoitusta toiseen päivittäistavarakauppaan on liian iso tai tarpeeton. Moni aluerajausta tai kilometrirajoitusta kommentoivista toi esille sen, että olisi tärkeää huomioida myös esimerkiksi julkisen liikenteen saatavuus ja autottomat asiakkaat, erityisesti vanhusväestö.

Muutama vastaaja kommentoi tuen suuruutta (kaikki myönteisen tukipäätöksen saaneita), ja oli sitä mieltä, että tuki voisi olla hieman suurempi, jotta myös ”radikaalimpien” investointien teko olisi mahdollista ja tulevaisuutta pystyisi suunnittelemaan paremmin. Lisäksi pari kommenttia esitettiin tuen jakoperusteisiin liittyen: tuki pitäisi porrastaa eikä jakaa tasaisesti.

Muutama vastaaja piti päivittäistavaroiden myynnin vuosittaista ylärajaa (kaksi miljoonaa euroa) liian korkeana. Myös ympärivuotisuutta koskevaa tukiehtoa kommentoi pari vastaajaa. He kokivat, että tukea pitäisi myöntää myös kausiluonteisesti auki oleville kauppoille, joilla saattaa kuitenkin olla esimerkiksi polttoaineen myyntiä ja kuluja ympäri vuoden.

Tukiehdoissa esitettyihin lisäpalvelukokonaisuuksiin liittyen esitettiin myös joitakin kommentteja. Parin vastaajan mielestä esitetyt vaatimukset ovat liian tiukat, esimerkiksi polttoaineasema saattaa sijoittua samalle alueelle, mutta on eri yrittäjän omistuksessa. Toisaalta esitettiin muutamia uusia lisäyksiä palvelulistalle, näitä olivat muun muassa (erityisesti kuluneen vuoden aikana lisääntyneet) kotiinkuljetuspalvelut sekä kahviot tai muut ravitsemispalvelut.

Muut yksittäiset tai parin vastaajan esille tuomat kommentit koskivat muun muassa sitä, että tukea ei pitäisi myöntää ketjuihin kuuluville kauppoille, tukea tulisi myöntää myös ilman kiinteää kauppaa toimiville myymäläautoille, tukea pitäisi myöntää suoraan tukiehdot täyttävälle (ilman hakemusta), tuki ei saisi olla elinehto ja sen myöntämiseen pitäisi sisältyä jonkinlainen kaupan kannattavuuden arviointi. Lisäksi toivottiin muun muassa maksatusta suoritettavaksi tammi-maaliskuun aikana, jolloin rahatilanne on yleensä haastavin.

Toisaalta tuki sai myös yleisesti kiitosta. Tuen kerrottiin muun muassa antaneen tunteen, että tehtyä työtä arvostetaan, ja että tukeen liittyvä uutisointi oli tavoittanut myönteisessä mielessä myös kyläkauppojen asiakkaita. Lisäksi korostettiin sitä, että kyläkaupat tukevat maaseudun pysymistä asuttuna.

5. Yhteenveto ja johtopäätökset

Palveluiden alueellinen keskittymiskehitys Suomessa on koskettanut myös päivittäistavara-kauppaa. Niin ikään monet muutokset toimintaympäristössä ovat merkinneet kyläkauppakanavan voimakasta vähenemistä. Maaseudun elinvoimaisuuden kannalta kyläkaupoilla on huomattava merkitys, kun kyläkaupan lopettaessa alueelta häviää päivittäistavara-kauppapalvelu. Kyläkaupan yhteydessä tarjotaan yleensä myös muuta tai muita palveluita, ja tätä kautta kyläkaupan lakkauttamisella voi olla edelleen laajemmat vaikutukset.

Kyläkauppojen tukeminen julkisen sektorin tukena on mahdollista muun muassa palveluvelvoitteen (Services of General Economic Interest, SGEI) nojalla. SGEI-menettely mahdollistaa välttämättömän peruspalvelun tuottamisen tiettyjen reunaehtojen vallitessa. Tämän arvioinnin kohteena oleva, vuosina 2019–2021 toteutettava Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -kokeiluhanke, niin kutsuttu kyläkauppatuki, on SGEI-menettelyn alainen toimenpide. Kyläkauppatuen tarkoituksena on ollut turvata ja edistää päivittäistavara-kauppapalveluiden saatavuutta harvaan asutulla maaseudulla ylläpitämällä ja lisäämällä palveluiden monipuolisuutta. Raportissa on tarkasteltu kyläkauppatuen toteutusta ja vaikutuksia arvioinnin ensisijaisena menetelmänä kyläkauppatukea hakeneille kaupoille suunnattu kysely.

Arvioinnissa toteutettuun kyselyyn vastanneista valtaosa kertoi käyttäneensä kyläkauppatukea (myönteisen tukipäätöksen saaneet) tai olisi käyttänyt tukea sitä saadessaan (kielteisen tukipäätöksen saaneet) ensisijaisesti palveluvalikoiman ylläpitämiseen. Vastaavasti vajaa puolet oli tai olisi arvionsa mukaan käyttänyt tukea palveluvalikoiman monipuolistamiseen. Tukea oli useimmiten käytetty monipuolisesti useisiin eri kohteisiin, joista yleisimmin mainittiin erilaiset laiteinvestoinnit. Muita tuen käyttökohteita olivat erilaiset kiinteät ja yksittäiset maksut ja kulut, kuten vuokrat, sähkölaskut ja lupamaksut, sekä henkilöstön palkkakulut. Tukea käytettiin myös palveluiden laajentamiseen tai kehittämiseen, kuten kuljetus- ja noutopalveluihin. Myös kielteisen tukipäätöksen saaneet olisivat kertomansa mukaan käyttäneet tukea pitkälti erilaisiin laiteinvestointeihin sekä palveluiden ja toiminnan kehittämiseen yleisesti.

Arvioinnin perusteella tarve kyläkauppatuelle on ollut suuri, ja tarve koetaan suureksi myös jatkossa. Osalle kyläkaupoista tuki vaikuttaa olevan jopa elinehto ja osalle tärkeä, muttei aivan välttämätön kaupan perustoiminnan kannalta. Tukea hakeneista niin myönteisen kuin kielteisen tukipäätöksen saaneet kokivat avustuksen oman kauppansa toiminnan jatkamisen kannalta hyvin tarpeelliseksi. Tuenhakijoiden vastauksissa tuen merkitystä perusteltiin myös laajemmilla alueiden elinvoimaisuuden vaikutuksilla, vaikka tätä ei kyselyssä suoraan erillisellä kysymyksellä tiedusteltukaan. Arvioinnin tulosten perusteella kyläkaupat ovat myös paljon muuta kuin ainoastaan päivittäistavara-kauppoja tarjoten samasta paikasta muitakin palveluita ja turvaten siten samalla alueen useamman palvelun saatavuuden. Käytännössä kaikki kyläkaupat ovatkin jo nyt monipalvelukeskuksia, ja lisäksi merkittävä osa kyläkaupoista oli käyttänyt tai oli suunnitellut käyttävänsä kyläkauppatukea sitä saadessaan palvelutarjonnan monipuolistamiseen edelleen. Täältä osin voidaan katsoa, että tuen otsakkeeseen kirjattu tavoite – kyläkaupat monipalvelukeskuksina – täyttyy. Kyläkaupat myös palvelevat alueen vakituisten asukkaiden lisäksi merkittävästi kausi- ja vapaa-ajan asukkaita, joiden rooli on viime aikoina koronapandemian vuoksi entisestään korostunut.

Kyläkauppojen riittävän suureksi koettu vuotuisen, jatkuvan tuen määrä oli arvioinnin tulosten mukaan ainakin jossain määrin suurempi kuin nyt myönnetty tuki ottaen huomioon, että nyt myönnetty kerta- ja kokeiluluonteinen tuki jakautui yhtä vuotta pidemmälle ajanjaksolle.

Kyläkauppatuen jatkuvuudelle olisi tarvetta, jos nykyistä kyläkauppakantaa halutaan säilyttää maaseudulla. Jo yksinomaan juoksevat menot voivat olla kyläkaupoille niin huomattavia, että kaupan olemassaolo on niiden vuoksi hyvin uhattuna. Niin ikään kyläkauppiaiden ikäjakauma on vanhempiin ikäryhmiin painottuva, joten suurella osalla kyläkaupoista on sukupolvenvaihdos edessä lähivuosina – jos kyläkauppa jatkaa toimintaansa. Varmuus tuen jatkumisesta helpottaisi uusien yrittäjien löytymistä ja investointipäätösten tekemistä. Siksi tieto tuen olemassaolosta jatkossa sekä tuen saannin ja myös kyläkaupan tukikelpoisuuden ennustettavuus olisi tärkeää.

Arvioinnissa toteutetun kyselyn vastauksia oli mahdollista vertailla myönteisen ja kielteisen tukipäätöksen saaneiden kauppojen välillä. Vertailuasetelma on hyödyllinen myös yhtenä tuen myöntämisen ehtona olleen harvaan asutun maaseudun näkökulmasta. Ylivoimainen enemmistö kielteisistä tukipäätöksistä johtui nimenomaan kaupan sijainnista muualla kuin tukiehdon täyttävällä, määritellyllä harvaan asutulla maaseudulla. Kyselyn tuloksista voidaan selkeästi nähdä, että tukea saaneiden kyläkauppojen tavoin myös kielteisen tukipäätöksen saaneet kaupat arvioivat kyläkauppatuen keskeiseksi oman toimintansa jatkuvuuden näkökulmasta.

Kielteisen tukipäätöksen saaneet kyläkauppatuen hakijat kritisoivat erityisesti tuen myöntämisen ehtona ollutta harvaan asutun maaseudun määritelmää. Ylipäätään harvaan asutun maaseudun määritelmän perustana ollut kaupunki-maaseutu-alueuokitus sai osakseen kritiikkiä. Osa kyläkaupoista koki tämän aluetyyppiin liittyvän tukiehdon luovan sattumanvaraisuutta ja mielivaltaisuutta siihen, kuka voi saada tukea ja kuka ei. Siten kyseisen ehdon myös koettiin luovan epätasa-arvoisuutta ja epäoikeudenmukaisuutta kyläkauppojen välille. Lisäksi kielteisen tukipäätöksen saaneet hakijat näkivät jonkin verran, ettei tällaista kriteeriä edes pitäisi olla, vaan pitäisi ottaa laajemmin huomioon myös muita yksittäisen kaupan toimintaympäristöön kuten saavutettavuuteen liittyviä tekijöitä. Toisaalta, kuten raportissa edellä on kuvattu, alueuokitus itsessään on rakennettu lukuisia kriteereitä huomioon ottaen. Myös saavutettavuus, esimerkiksi harvaan asutun maaseudun kohdalla taajamien etäisyys toisistaan, on yksi niistä asioista, joita aluetyypitys kuvaa (katso tarkemmin tämän arvioinnin kohteena olleen kyläkauppatuen ehtoissa sovelletusta alueuokituksesta ja sen kriteereistä: Helminen ym. 2014). Toinen asia toki on arvioida, miten hyvin alueuokitus kussakin tilanteessa tai asiayhteydessä toimii. Tukea saaneet eivät juurikaan esittäneet vastaavaa kritiikkiä kyseiseen alue-ehtoon liittyen.

Arvioinnin tulokset osoittavat, että tarkastellusta kyläkauppatuki-kokeiluhankkeesta oli onnistuttu luomaan menettelyltään helppo ja yksinkertainen. Myös tuen hakuprosessin selkeys sai kyläkaupoilta kiitosta. Kritiikkiä tähän liittyen tuli käytännössä yksinomaan kielteisen tukipäätöksen saaneilta, ja valtaosa tästäkin kritiikistä kohdentui tukiehtoihin eli tuen aluerajaukseen (harvaan asuttu maaseutu) ja sen määrittelyyn liittyviin epäselvyyksiin, ja tätä kautta tuen saannin oikeudenmukaisuutta ja tasapuolisuutta kyseenalaistaviin näkökulmiin. Tuen hallinnollisen taakan kokivat kevyeksi sekä viranomaispuoli että kyläkauppiat. Tämä on myönteinen seikka myös tuen nettovaikutuksen sekä tuen perimmäisen tavoitteen täyttymisen eli kyläkaupparinnan ylläpitämisen ja siten maaseutualueiden elinvoimaisuuden kannalta.

Arvioinnin kohteena ollut kyläkauppatuki on ollut käytettävyydeltään ja käyttökohteiltaan hyvin joustava tuki, sillä tuen käytön kohteita ei ole rajattu muuten kuin että avustus on tarkoitettu ainoastaan avustuksen ehtona olevan palveluvelvoitteen mukaiseen toimintaan. Palveluvelvoite tarkoittaa sitä, että avustuksen hakija sitoutui 1.1.2020–30.6.2021 välisenä aikana tarjoamaan päivittäistavarakauppalvelun lisäksi vähintään yhtä tukiehdossa määritellyistä muista palveluista. Hakijan ei myöskään tarvinnut tuenhakuvaiheessa eritellä, mihin tiettyyn tai

tiettyihin toimiin avustus käytetään. Tällainen joustavuus tuen käytössä on ollut merkityksellinen seikka myös koronapandemian aiheuttaneessa äkillisessä muutoksessa kyläkauppojen toimintaympäristössä. Siten tukea on ollut mahdollista käyttää myös muuttuneen tilanteen vaatimalla tavalla eikä yksinomaan tiukasti sen mukaan, miten tukea oli suunniteltu käytettävän tuen hakuajankohtana eli ajankohtana ennen koronaa.

Yhteen vetäen voidaan todeta, että arvioinnin tulosten perusteella kyläkauppatuella on kyläkaupoille suuri merkitys niin harvaan asutulla maaseudulla kuin muualla. Tuella nähdään huomattavaa tarvetta jatkossakin, mikäli nykyistä kyläkauppakantaa halutaan säilyttää ja siten palvelutarjontaa maaseutualueilla ylläpitää ja monipuolistaa. Kyläkauppojen selkeästi merkittävin kritiikki kohdistui tarkasteltavan tuen ehtona olleeseen kaupan sijaintiin harvaan asutuksi maaseuduksi määritellyllä alueella. Arvioinnin tulosten perusteella esitetään tarkastelemaan uudelleen kyseistä tukiehtoa ja pohtimaan varteenotettavana vaihtoehtona kyläkauppatuen laajentamista kaikille kyläkaupoille, mikäli kyläkauppatuki on jatkossakin käytössä. Jos tukea kohdennettaisiin harvaan asutulla maaseudulla sijaitsevien kyläkauppojen lisäksi kaikille nykyisen kyläkaupan määritelmän mukaisella maaseudulla sijaitseville kyläkaupoille, tukiehdot täyttävien kauppojen lukumäärän voitaisiin arvioida karkeasti tuplaantuvan. Suunnitelmia niin kyläkauppatuen jatkamisesta kuin tuen laajentamisesta harvaan asutun maaseudun ulkopuolelle on jo olemassa (MMM 2021).

Viitteet

- Adamiak, C., Pitkänen, K. & Lehtonen, O. 2017. Seasonal residence and counterurbanization: the role of second homes in population redistribution in Finland. *GeoJournal* 82(5): 1035–1050. Saatavilla: <https://doi.org/10.1007/s10708-016-9727-x>
- Antikainen, J., Honkaniemi, T., Jolkkonen, A., Kahila, P., Kotilainen, A., Lemponen, V., Lundström, N., Luoto, I., Niemi, T., Pyykkönen, S.-K., Rehunen, A., Saukkonen, P., Viinamäki, O.-P. & Viinikka, A. 2017. Smart Countryside. Maaseudun palveluiden kehittäminen ja monipuolistaminen digitalisaatiota ja kokeiluja hyödyntämällä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 9/2017. Saatavilla: http://tietokayttoon.fi/documents/10616/3866814/9_Smart+Countyside/2559835c-f503-4b03-a7f5-43aff632228a?version=1.0
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Yrityksen kehittämisavustus. Saatavilla: <https://www.ely-keskus.fi/yrityksen-kehittamisavustus> (luettu 9.4.2021)
- Helminen, V., Nurmio, K., Rehunen, A., Ristimäki, M., Oinonen, K., Tiitu, M., Kotavaara, O., Antikainen, H. & Rusanen, J. 2014. Kaupunki–maaseutu -alueluokitus. Paikkatietoihin perustuvan alueluokituksen muodostamisperiaatteet. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 25/2014. Saatavilla: <http://hdl.handle.net/10138/135861>
- Helminen, V., Nurmio, K. & Vesanen, S. 2020. Kaupunki-maaseutu-alueluokitus 2018. Paikkatietopohjaisen alueluokituksen päivitys. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 21/2020. Saatavilla: <http://hdl.handle.net/10138/315440>
- Kettunen, M. 2013. Maaseudun SGEI-palveluiden perustelut ja tarve kansalaisnäkökulmasta. Teoksessa: Vihinen, H., Moilanen, H. (toim.). Maaseudun palvelut valinkauhassa – markkinoiden toimivuus ja SGEI. MTT Raportti 81, s. 67–89. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-487-430-4>
- Kivivirta, V., Viinamäki, L., Selkälä, A., Voutilainen, O., Suikkanen, A. & Syväjärvi, A. 2021. Digisaavutettavuuden haaste eri kuntatyypeissä. *Focus Localis* 49(1), 5–24.
- Kyläkauppatutkimus 2018. Saatavilla: https://www.k-ruoka.fi/contentassets/15eaf7f92d8f49ff9577bfaa73918b57/uusi-k-ryhma_kylakauppatutkimus_2018.pdf
- Lehtonen, O., Kotavaara, O., Muilu, T., Vihinen, H. & Huovari, J. 2020. Kausiväestö moninaistaa kuvaa aluerakenteen kehityksestä Suomessa (The seasonal population diversifies the picture of development of the regional structure). *Terra* 132(2), 69–84. Saatavilla: <https://doi.org/10.30677/terra.85022>
- Lehtonen, O. & Vihinen, H. 2020. Kohti kestäväää monipaikkaista yhteiskuntaa. *Maaseutututkimus* 28(1), 103–111. Saatavilla: <https://journal.fi/maaseutututkimus/article/view/94489>
- Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, Kuntaliitto & Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015. Palveluvoite maaseudulla – SGEI palvelujen järjestämisen työkaluna. Saatavilla: <https://tem.fi/sgei-saantelyn-kaytto-suomessa>
- Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020. Ohjelma-asiakirja. Saatavilla: <https://www.maaseutu.fi/maaseutuverkosto/maaseutuohjelma>

- MMM 2020. Päivittäistavarakauppapalveluiden tukeminen monipalvelukeskuksina harvaan asutuilla maaseutualueilla vuosina 2019–2021. Muistio 6.8.2020 sekä toteutetun kyläkauppakyselyn vastausaineisto. Julkaisematon aineisto.
- MMM 2021. Kyläkauppatuen jatko ja laajennus lausunnolle. Tiedote 7.4.2021. Saatavilla: <https://mmm.fi/-/kylakauppatuen-jatko-ja-laajennus-lausunnolle>
- Nyrhinen, J., Tantarimäki, S., Skippari, M., Uusitalo, O. & Koivisto, J. 2015. Kauppa asuinalueen keskuksena. Kyläkaupasta yksityisten ja julkisten palveluiden käyttöliittymä -hankkeen loppuraportti. Jyväskylän yliopiston kaupakorkeakoulu. N:o 208/2015. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6186-2>
- Ovaska, U. 2018. Kyläkaupat monipalvelukeskuksena -kokeiluhanke: markkinakartoitus. Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -kokeiluhankkeen SGEI-menettelyn julkaisematon tausta-aineisto.
- Pyysiäinen, J. & Vihinen, H. 2020. Maaseutubarometri 2020. Tutkimusraportti osa 1. Saatavilla: <https://www.maaseutupolitiikka.fi/uploads/MANE-raportit/Maaseutubarometri-taitettu-diasetti-osa-1-julkaisu-FINAL-17062020-paivitetty.pdf>
- Päivittäistavarakauppa ry. Vuosijulkaisut 2005–2020. Saatavilla: <https://www.ptv.fi/julkaisut/>
- Rehunen, A. & Vesala, S. 2012. Palvelujen ja palvelukeskittymien saavutettavuus. Teoksessa: Rehunen, A., Rantanen, M. & Lehtola, I. & Hiltunen M. J. (toim.) 2012. Palvelujen saavutettavuus muutoksessa – maaseudun vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden palveluympäristön kehityssuunnat ja uudet mahdollisuudet. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 88. s. 32–71. Saatavilla: <http://hdl.handle.net/10138/228130>
- Ruokavirasto 2021. Selvitys päivittäistavarakauppapalvelun avustuksen käyttämisestä. Julkaisematon aineisto.
- Sireni, M., Halonen, M., Hannonen, O., Hirvonen, T., Jolkkonen, A., Kahila, P., Kattilakoski, M., Kuhmonen, H.-M., Kurvinen, A., Lemponen, V., Rautiainen, S., Saukkonen, P. & Åström, C. 2017. Maaseutukatsaus 2017. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 7/2017. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-453-958-6>
- Smallbone, D., Kitching, J., Blackburn, R. & Mosavi, S. 2015. Anchor institutions and small firms in the UK: A review of the literature on anchor institutions and their role in developing management and leadership skills in small firms. Saatavilla: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/414390/Anchor_institutions_and_small_firms.pdf
- TEM a. SGEI-sääntelyn käyttö Suomessa. Saatavilla: <https://tem.fi/sgei-saantelyn-kaytto-suomessa> (luettu 13.6.2021)
- TEM b. Vähämerkityksinen tuki eli de minimis -tuki. Saatavilla: <https://tem.fi/vahamerkityksinen-tuki-eli-de-minimis-tuki> (luettu 13.6.2021)
- Tilastokeskus. Käsitteet ja määritelmät. Saatavilla: <https://www.stat.fi/til/vaerak/kas.html> (luettu 13.6.2021)

- Tilastokeskus. Maaseutuindikaattorit. Saatavilla: <https://stat.fi/tup/msind/index.html> (luettu 13.6.2021)
- Valtionavustuslaki 27.7.2001/688. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010688>
- Vihinen, H. & Moilanen, H. 2013. Maaseudun palvelut valinkauhassa – markkinoiden toimivuus ja SGEI. MTT Raportti 81. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-487-430-4>
- Viinämäki L., Kivivirta V., Selkälä A., Voutilainen O., Syväjärvi A. & Suikkanen A. 2017. ... ajasta ja paikasta riippumatta ... : Digikansalaisuus ja palveluiden saavutettavuus maaseudulla -hankkeen loppuraportti. Sarja A. Referee-tutkimukset 1/2017, Lapin ammattikorkeakoulu. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-190-0>
- Vna 1062/2003. Valtioneuvoston asetus haja-asutusalueiden kyläkauppojen tukemisesta. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20031062>
- Vna 357/2019. Valtioneuvoston asetus päivittäistavarakauppapalveluiden tukemisesta monipalvelukeskuksina harvaan asutuilla maaseutualueilla vuosina 2019–2021. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190357>
- Voutilainen, O., Muilu, T., Lehtonen, O., Niskanen, O. & Strandén, M. 2019. Maaseudun kehityskuva. Teoksessa: Vihinen H., Voutilainen O. & Muilu T. (toim.). Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmien aluetalous- ja työllisyysvaikutukset; vaikuttavuusanalyysi kaudelta 2007–2013. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2019:16. s. 24–74. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-005-2>
- Voutilainen, O., Wuori, O. & Muilu, T. 2012. Eriytyvät alue- ja maatalouden rakenteet Suomessa maaseutunäkökulmasta. MTT Raportti 64. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-487-404-5>
- Vuori, L., Arovuori, K., Busk, H., Kekäläinen, A., Pämppi, R., Rinta-Kiikka, S. & Yrjölä, T. 2017. Kyläkauppaselvitys. PTT työpapereita 193. Saatavilla: <https://www.ptt.fi/media/julkaisut/tp-193.pdf>
- Wuori, O. 2013 Palvelujen saavutettavuus: pääseekö maaseudulla markkinoille? Teoksessa: Vihinen, H., Moilanen, H. (toim.) Maaseudun palvelut valinkauhassa – markkinoiden toimivuus ja SGEI. MTT Raportti 81, s. 39–66. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-487-430-4>
- Ymparisto.fi. Kaupunki-maaseutu-luokitus. Saatavilla: <https://www.ymparisto.fi/kaupunkimaaseutuluokitus> (luettu 13.6.2021)

luke.fi

Luonnonvarakeskus
Latokartanonkaari 9
00790 Helsinki
puh. 029 532 6000